

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Острозька академія»

Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання

Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

"Українсько-угорські відносини наприкінці XX ст. початок XXI ст."

Виконала студентка 6 курсу, групи ММв-2
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
регіональні студії та суспільні комунікації»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини»
Онищук Юлія Михайлівна

Керівник – кандидат історичних наук,
старший викладач
Корнійчук Любов Володимирівна

Рецензент -

Робота допущена до захисту
(протокол № засідання кафедри міжнародних відносин
від грудня 2020 року)

Завідувач кафедри міжнародних відносин:
Тетяна СИДОРУК

м. Острог -2020

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Політичні відносини України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.	9
Висновки до розділу 1.....	41
Розділ 2. Торгово-економічні відносини України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ століття.....	43
2.1. Інвестиційна співпраця.....	43
2.2. Експортно-імпортні відносини.....	53
Висновки до розділу 2.....	67
Розділ 3. Українсько-угорське культурно-гуманітарне співробітництво наприкінці ХХ – початку ХХІ століття.....	69
Висновки до розділу 3.....	80
Висновки.....	82
Список використаних джерел та літератури.....	86
Додатки.....	95

Актуальність дослідження. Співпраця між Україною та Угорщиною є ефективним засобом для зміцнення, обміну досвідом та прискорення розвитку економіки в країнах і регіонах. Вона включає створення, пристосування, передачу та обмін знаннями і досвідом із метою поліпшення міждержавних стосунків, політичної сфери держав, ринкової та економічної сфери, при чому, максимально використовуючи наявні ресурси та можливості.

Українсько-угорські відносини кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. характеризуються довгим пройденим шляхом до порозумінь. Взаємно-вигідні одна одній дві країни дійшли початку активної співпраці лише на початку ХХІ століття.

Угорщина є важливим ринком товарів і послуг, джерелом іноземних інвестицій в економіку України. Ключова мета у зовнішньоекономічних відносинах України та Угорщини – вибудовування стратегічного партнерства на основі інвестиційного, технологічного, транспортного та енергетичного співробітництва, а також формування спільного економічного простору.

Особливе завдання державних відносин України та Угорщини це – побудова коопераційних зв'язків та інвестиційної співпраці, розширення присутності українських та угорських компаній на ринках обох країн, а також співробітництво у сфері забезпечення безперебійного транзиту енергоносіїв та інших товарів в експорт України та Угорщини.

В основі державних відносин лежить забезпечення виконання і підготовка міжурядових договорів і угод з питань зовнішньоекономічних зв'язків, захист Угорщиною українських торгово-політичних і економічних інтересів в країнах Європи; підготовка та реалізація програм співробітництва та планів спільних дій з Україною в торгово-економічній сфері. Участь в переговорах та захист євроінтеграційної цілі України; сприяння діловим колам в просуванні товарів українського та угорського експорту, розвитку інноваційних технологій, залучення інвестицій, участі в тендерах, створення

промислових округів і кластерів, аналіз заходів, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність в країнах Європи з метою використання позитивного досвіду.

Двостороннє співробітництво України та Угорщини на початку ХХІ століття є достатньо динамічним в таких сферах як енергетика, машинобудування, транспорт, нанотехнології, автомобілебудування, агропромисловий комплекс, телекомунікації, інформаційні технології, виробництво споживчих товарів, медицина, металургія тощо. Секторальні пріоритети, де Україна та Угорщина є найбільш взаємодоповнюючими з технологічної точки зору: розвиток енергетики, транспортно-логістична система, металургія, медицина, наука, прикордонна співпраця.

Закарпатська область входила до складу Австро-Угорської імперії. До цього часу тут проживає багато представників угорської меншини, тому Угорщина стратегічно вважає цю землю частиною своїх геополітичних інтересів і до цього часу. Позиція держави щодо підтримки угорської національної меншини становить загрозу територіальній цілісності України. Крім того, після анексії Криму та з початку війни на Донбасі позиція угорського керівництва є досить неоднозначною і досить часто проросійською, що значно утруднює двосторонні українсько-угорські контакти.

З огляду на вищезазначене, актуальність наукового дослідження визначається важливістю оцінки і прогнозування впливу Угорської Республіки на систему сучасних міжнародних відносин України. Оскільки Угорщина є стратегічним партнером України та допоки союзницькою державою у рамках євроінтеграції та окремих питань економіки, ринкового та інших співробітництв, то важливо дослідити шлях державних відносин Угорщини та України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., а також визначити можливі шляхи покращення політичного діалогу на сьогодні.

Стан наукової розробки теми. Відносини України та Угорщини є предметом окремих наукових досліджень. Зокрема, такі науковці, як

Е. Кешкенъ, Д. Ткач внесли свій вагомий вклад у дослідження цієї теми. Також вагомими є наукові видання вчених Інституту політичних та етнопонаціональних досліджень НАН України, праці Ф.М. Рудича, Є. Кіш стосовно проблемних питань українсько-угорських відносин у рамках євроінтеграції. Досліджував питання україно-угорських відносин В. М. Білан у своїй роботі «Українсько-угорське співробітництво: формування системи міждержавних відносин у 1990-х роках» тощо. Характеристику європейської інтеграції Угорщини та європейського майбутнього України можна знайти в працях Артџома І.В., Ващука О.М., Барановського Ф.В., Вегеша М., Головача А.Й. тощо.

Досліджена теоретична частина україно-угорських політичних відносин, вступу Угорщини в ЄС та відбиток цього на українській стороні. Частково також досліджена інвестиційна та двостороння торговельна співпраця, а також культурно-гуманітарне співробітництво України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Теоретичний та практичний аналіз інвестиційної та торговельної співпраці України та Угорщини досліджували Бостан Л.М., Вегеш М., Головач А.Й., Кіш Є., Задорожний О. та ін. Воночас, низка важливих аспектів двосторонньої взаємодії залишилися поза увагою вчених, вивчення потребують останні тенденції у двосторонньому діалозі країн.

Мета роботи: вичення особливостей та основних тенденцій українсько-угорських відносин наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- проаналізувати міждержавні політичні відносини України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.;
- охарактеризувати торгово-економічні відносини України та Угорщини;
- з'ясувати ключові аспекти українсько-угорського культурно-гуманітарного співробітництва та його вплив на політичні відносини України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Об'єктом дослідження є система двосторонніх відносин України та Угорщини наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Предметом дослідження є особливості політичних, торговельно-економічних та культурно-гуманітарних відносин України та Угорщини, їх динаміка наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Хронологічні рамки дослідження. Дослідження включає характеристику українсько-угорського співробітництва наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., а саме політичної співпраці цього періоду між двома країнами, співробітництва у рамках євроінтеграції Угорщини до ЄС та становища України в цьому руслі. Вибір хронологічних рамок зумовлений проголошенням незалежності України та встановлення дипломатичних відносин з Угорщиною, а верхня хронологічна межа – сучасними актуальними тенденціями у двосторонніх відносинах держав.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складають метод порівняння, історичний метод та системний підхід. В межах історичного підходу вивчалися усі рівні українсько-угорських відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. Системний підхід дозволив цілісно відобразити процес формування державних відносин між Україною та Угорщиною на рубежі двох століть та виявити основні зв'язки між політичним, економічним, соціальним та культурним простором України та Угорщини в досліджуваній період. Аналіз та синтез дозволив здійснити порівняння політики, економіки, державотворчих зв'язків та культурного простору двох країн. Аксиоматичний та метод гіпотези дозволив побудувати теорії, за яких деякі твердження приймаються без доведень та форматично осмислити фактичний матеріал.

Наукова новизна. В роботі комплексно проаналізовано державні відносини України та Угорщини, здійснено спробу цілісного підходу до визначення ключових питань державних, економічних, торгових, соціальних та культурних українсько-угорських відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. У дослідженні простежено вплив динаміки політичного діалогу на динаміку відносин загалом.

Практичне значення. Отримані результати спрямовані на вивчення і розробку актуальних державних питань сьогодення. Враховуючи актуальність теми як для розвитку досліджень в галузі міжнародних політичних процесів, так і вітчизняної політичної діяльності наукові дослідження можуть бути використані у подальшій дослідницькій науковій сфері, для формування наукового базису для студентів та викладачів в галузі історії, політології та міжнародних відносин. Напрацювання можна використовувати як методологічні матеріали для подальшого розвитку теми.

Як матеріали, так і висновки дослідження можуть бути використані при виданні навчальних посібників, проектування навчальних і освітніх програм.

Характеристика джерельної бази. Під час магістерського дослідження використовувалися різні типи джерел. Під час дослідження було здійснено аналіз таких нормативних документів: Договір між Україною та Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань, Договір про добросусідство та співробітництво між Угорською Республікою та Україною, Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки та Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища та територіального розвитку.

Основну практичну інформацію з питання економіки, інвестицій та торгівлі між Україною та Угорщиною відображено в матеріалах Служби державної статистики України.

Матеріали культурно-гуманітарного співробітництва було опрацьовано а допомогою електронних джерел, таких як, наприклад osvita.ua.

Структура. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератур, а також додатків.

Українсько-угорські відносини можна характеризувати ще з років Першої Світової війни, яка мала загарбницький характер. Вона перетворила українські землі на об'єкт захоплення і театр жорстоких військових дій. Два військово-політичні блоки вели кровопролитну війну за українські землі без врахування національних інтересів народу. В результаті західноукраїнські землі були розорені триваючими бойовими діями і окупаційної політикою, яку проводили щодо цих земель Австро-Угорська та Російська імперії.

Далі у процес формування українсько-угорських відносин свій вклад внесла Друга Світова війна. За офіційними даними Угорщина намагалась повернути до своїх кодонів Словаччину, Хорватію, Трансильванію та Закарпаття. Першим українським регіоном реалізації державних ідей Угорщини було Закарпаття, тому українська сторона для Угорщини у цій війні мала власний інтерес.

Аксіома окупаційної політики Угорщини в Україні – це всього лиш одна з важливих складових усієї системи міжнародних відносин, зовнішньополітичних прагнень активних учасників Другої світової війни, у тому числі й стосовно українського питання, яке найяскравіше проявило себе у період світового конфлікту та по його завершенню. Зміст проблеми полягає у тому, що жодна з держав, антинімецького чи пронімецького прихилення не перешкоджала та не підтримувала прагнення українства до власної державності. Держави-учасниці вороже ставилися до ідеї соборності українських земель, збройно винищували український національно-визвольний рух. Воюючі сторони у Другій світовій війні не сприяли формуванню умов для досягнення Україною незалежності, а прагнули лише використовувати український потенціал та ресурси для досягнення своєї воєнно-політичної цілі¹.

¹ Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. Історичні нариси. Книга перша. Київ: Наукова думка, 2011.

Україна та Угорщина є сусідніми державами, що належать до регіону Центральної та Східної Європи. Їх пов'язують різні сфери політичної діяльності: торгівля, економіка, військова сфера, культура, сфера побуту, екологічна сфера, медицина тощо.

Позиції та погляди міжнародної політики України та Угорщини часто збігаються в одне русло, це дає можливість зовнішньополітичній сфері цих країн діяти на міжнародній арені, зазвичай – узгоджено. Однак, останнім часом в українсько-угорському політичному діалозі присутні значні розбіжності, що пов'язано як із часто проросійською позицією угорського керівництва, так і з його підходом до політики щодо угорської меншини в Україні.

Після розпаду СРСР, внаслідок повної перебудови державних поглядів встановилася абсолютно нова система зовнішньополітичних відносин двох країн. Цьому сприяла постановка нових завдань зовнішньополітичного спрямування для досягнення більших цілей у співпраці України та Угорщини. Обидві держави дійшли політичного розуміння та розпочали нові етапи співпраці.

Угорщина є парламентською республікою та членом Європейського Союзу. Вона також є членом Світової організації торгівлі (СОТ) і Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).² Відповідно членство у цих організаціях певною мірою накладає на державу зобов'язання і визначає її зовнішньополітичну позицію. Євроінтеграційний досвід Угорщини є цікавим для України і вивчення його проблемних та успішних аспектів є важливою складовою нашого державного курсу на євроінтеграцію.

Аналізуючи початок державних контактів у 90-х роках, варто згадати, що у 1990 році в Українську РСР з офіційним візитом прибув президент Угорщини Арпад Гьонц та провів переговори з керівництвом республіки. Слід підкреслити, що Делегація Державних зборів Угорської республіки була

² Ткач Д. І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: монографія. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. Київ: МАУП, 2004.

першою парламентською делегацією, яка у квітні 1991 р. перебувала в Україні і брала участь у засіданні Верховної Ради України. У грудні 1991 року Угорщина визнала незалежність України і держави встановили дипломатичні відносини. Також голова Верховної Ради України Л. Кравчук наприкінці травня 1991 р. здійснив офіційний візит до Угорщини і було ухвалено Декларацію про основи відносин між Україною та Угорською Республікою, Консульську конвенцію, Декларацію про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин. 24 березня 1992 р. в Будапешті було відкрито посольство України в Угорщині, яке стало першим дипломатичним представництвом України за кордоном³. У 1993 р. в Києві було відкрито посольство Угорщини, після підписання Договору про основи добросусідства і співробітництва⁴ (підписано у ході візиту в Україну угорського прем'єр-міністра Йозефа Антала). На сьогодні договірно-правова база між Україною та Угорщиною налічує 90 міжнародних документів, що регулюють співпрацю у всіх сферах.

Угорщина визнає незалежність української держави без жодних підозр та страхів. 6 грудня 1991 р. першою підписує з Україною договір про основи добросусідства та співробітництва – на цей час єдиний договір подібного значення між Угорщиною та Україною. Сторони визнають кордони обох держав непорушними, передбачають можливість надавати взаємодопомогу у разі агресії проти однієї з них іншими державами, зобов'язуються безпосередньо брати участь у захисті етнічних, культурних, мовних і релігійних прав та свобод суспільства власних держав відповідно до міжнародних документів. Сприятливе становище угорських національних меншин сприяє формуванню повноцінного українсько-угорського співробітництва, яке за оцінками угорських політиків набагато є кращим, ніж

3 Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. С. 2. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhynayak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>

4 Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_636.

порівнюючи становище стосунків угорців з Румунією, Словаччиною чи Сербією.

Політичні діячі демократичної народної Угорщини постійно наголошують, що незалежність України та інших нових країн Європи вкрай важливо зберегти. Угорщина не отримає нічого від падіння чи порушення становища в жодній із сусідніх країн або коли, якщо припустити, СРСР відродиться і знову стане державою.

Зміцнення Української держави, на думку Угорської держави, стане на шляху захисту інтересів угорських національних меншин, угорського суспільства, політики та економіки та майбутніх інтеграційних процесів до Європи. Співробітництво України й Угорщини має перспективу і стане ефективним на шляху зміцнення України та Європи та матиме змогу впливу на подолання можливого розподілу угорської нації. При домінуванні інтеграційних факторів на континенті Угорщина та Україна стануть спільними провідниками об'єднаної політики обох держав вцілому.

30 травня - 1 червня 1991 р. становленням та започаткуванням зовнішньополітичної співпраці став візит голови Верховної Ради УРСР Л.М. Кравчука до Угорщини, в результаті якого Україна та Угорщина підписали дев'ять двосторонніх документів, які започаткували становлення договірно-правової бази українсько-угорського співробітництва. Уже згадана Декларація про основи відносин між Україною та Угорською Республікою та Консульська конвенція уже визнали Україну як незалежну державу. Також серед важливих підписаних документів була Декларація про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин.⁵ Перший в історії незалежної України офіційний візит голови Верховної Ради характеризувався складним переговорним процесом.

5 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

У дусі розквіту налагоджувалися взаємини між Україною і Угорщиною. Розвитку співпраці між обома країнами сприяли близькість поглядів стосовно шляхів вирішення багатьох міжнародних та регіональних проблем. В Україні проживало близько 160 тис. етнічних угорців, 5 тис. етнічних українців жили в Угорщині.⁶

Візиту Л. Кравчука до Угорщини передував досить складний переговорний процес. Зокрема, Б.І. Тарасюк – начальник управління політичного аналізу та планування МЗС України очолював українську сторону, І. Монорі – начальник територіального управління, яке займалося співробітництвом з СРСР – угорську сторону. Суть переговорів полягала у проблемі УРСР, яка згідно з Конституцією, мала право на ведення зовнішньополітичної діяльності, але більшості ознак суверенної держави, а саме: міжнародно визнаних кордонів, громадянства, власного паспорта, дипломатичних представництв, армії тощо, не мала. Ця проблема була непростю та хід переговорів був важким, особливо при розгляді Консульської конвенції та Декларації про основи відносин між Україною та Угорською Республікою. Відчутний тиск на українську делегацію здійснював тодішній посол СРСР в УР І.П. Абоїмов. Він відзначився своєю жорсткістю по відношенню до радянських і угорських дипломатів і будучи керівником дипломатичної місії робив усе, щоб ніде не було зафіксовано та згадано про Україну як незалежну державу.⁷ Однак, ці переговори і потім візит Кравчука вже фактично свідчили про визнання Угорщиною незалежності нашої держави і саме тому ці події є надзвичайно важливими.

Про високу активність політичного діалогу на високому рівні в 90-х роках ХХ ст. свідчить інтенсивність двосторонніх візитів. Крім уже згаданих, 18-19 травня 1995 р. відбувся офіційний візит в Україну прем'єр-міністра Угорщини Дюли Хорна. 14-16 листопада 1996 р. – офіційний візит президента

⁶ Там само.

⁷ Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

Угорщини А. Гьонца в Україну, а 11-12 листопада 1997 р. пройшов офіційний візит прем'єр-міністра України В.П. Пустовойтенка до Угорської Республіки, у ході якого були намічені ключові питання для подальшого розвитку політичного та економічного міждержавного українсько-угорського співробітництва. Ще одним візитом високого рівня були офіційні відвідини 27-28 жовтня 1998 р. Президента України Л.Д. Кучми Угорської Республіки⁸.

Регулярними були також і міжпарламентські зв'язки. У вересні 1994 р. під час перебування в Угорщині делегації Верховної Ради України на чолі з О.О. Морозом була підписана Угода про співробітництво між Верховною Радою України та Державними Зборами Угорської Республіки. Завдяки цій угоді відносини між Верховною Радою України та Державними Зборами Угорщини набули регулярного характеру. У кожному із парламентів були створені групи депутатів відповідно “Україна – Угорщина” та “Угорщина – Україна”, українсько-угорські парламентські групи із захисту прав нацменшин, економічного співробітництва. На постійній основі здійснювався обмін текстами законодавчих актів, угорська сторона подарувала Верховній Раді комп'ютерну техніку⁹.

На початку XXI ст. політичний діалог між державами продовжувався, однак можливо із меншою інтенсивністю, що було пов'язано із євроінтеграційною заклопотаністю Угорщини. 25–26 лютого 2000 року з офіційним візитом в Україну приїхав прем'єр-міністр Угорської Республіки В. Орбан, якого приймав президент України Л.Д. Кучма. Під час переговорів із прем'єр-міністром України В.А. Ющенком вирішувалася проблема розширення торговельно-економічних співробітництв між двома країнами. Було досягнуто домовленості про процес активізації роботи українсько-

8 Там само.

9 Там само.

угорської Комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва, проведення зустрічей ділових кіл, бізнес-форумів тощо.¹⁰

Оскільки регіони Закарпаття для Угорщини є досить важливими, то 9 квітня 2001 р. відбулася робоча зустріч прем'єр-міністра України та Угорщини в м. Ужгороді з метою ознайомлення з наслідками повені, яка сталася в березні. Результатами зустрічі було підписання Спільної заяви і Протоколу робочої зустрічі про здійснення заходів боротьби з повенями.

У лютому 2002 року до України з офіційним візитом прибув президент Угорщини Ференц Мадл. Під час зустрічі з президентом України Л. Кучмою було обговорено весь спектр двосторонніх відносин України та Угорщини. Особливому наголосу піддалося становище національних меншин, які живуть у двох країнах. У процесі підведення результатів візиту було підписано: спільну українсько-угорську концепцію із захисту від повеней, міждержавні угоди про спрощений порядок перетинання українсько-угорського кордону, а також відбувся обмін ратифікаційними грамотами щодо угоди про взаємну правову допомогу¹¹.

У квітні 2003 року відбувся саміт Європейського Союзу у Афінах та зустріч президента України Л.Д. Кучми з прем'єр-міністром Угорщини П. Меддеші. На чолі з головою Державних Зборів Угорщини К. Сілі, 19–21 травня 2003 року пройшов офіційний візит в Україну делегації Державних Зборів, який підштовхнув парламентський вимір двосторонньої співпраці.¹²

Між сторонами було досягнуто згоди про необхідність активізації контактів на рівні парламентських комітетів, а особливо стосовно питань європейської інтеграції та проблематики міжнародної співпраці. Було

10 Гарагонич В.В. Становлення, правове оформлення та еволюція міжрегіонального співробітництва України та країн Центральної та Східної Європи (1991–2004 рр.). *П'ять юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р.* Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 398-401.

11 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

12 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

запропоновано підготувати довгострокову стратегію взаємовідносин, яка повинна містити концепцію двосторонньої співпраці в усіх сферах.

17–18 квітня 2001 року з офіційним візитом до України прибув міністр закордонних справ Угорської Республіки Я. Мартоні. Результатом візиту стало підписання Протоколу про співробітництво між міністерствами закордонних справ України та Угорщини. В процесі переговорів обговорили широкий спектр питань двосторонньої та багатосторонньої співпраці та подальші перспективи розвитку відносин між двома державами. Найбільшої уваги було приділено економічному потенціалу співпраці обох країн з акцентом про необхідність активізувати регіональне та прикордонне співробітництво¹³.

Ще одним важливим напрямом зовнішньої політики Угорщини цього періоду стає Євроатлантична інтеграція. Європейські та євроатлантичні організації – ОБСЄ, Євросоюз, НАТО, Західноєвропейський Союз і ОЕСР розглядаються як складові елементи єдиної системи, взаємно доповнюють і підсилюють один одного. Намір приєднатися до НАТО уряд пояснював тим, що Північноатлантичний договір забезпечує тверду основу для трансатлантичних зв'язків, передусім, із США, а приєднання до нього Угорщини зміцнить її місце в спільноті європейських демократичних націй.¹⁴

Реалізація великої програми інтеграції зажадала концептуального формування суспільної думки, підготовки суспільства до приєднання. Для угорського суспільства головною заслугою євроінтеграції бачилася можливість їздити без віз по Європі, як і сьогодні в баченні українського суспільства. Однак, уже через кілька років існування в рамках ЄС ейфорія змінилася наростаючою тривогою і наростанням націоналістичних настроїв. Частина угорського суспільства вважає, що стає очевидним, що Євросоюз не тільки не здатний надати нового імпульсу соціально-економічному розвитку,

13 Там само.

14 Ткач Д.І. Угорський шлях до євроінтеграції. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach_0009.pdf.

але і в чомусь позбавляє східноєвропейські держави звичних ринків збуту. Це спричинило існування в Угорщині серед політичної еліти та серед населення значної кількості прихильників євроскептицизму. Це спричиняє на сучасному етапі ситуацію, коли часто позиція ЄС не співпадає з позицією угорських політичних еліт, що також може відобразитися і на угорсько-українських відносинах.

Варто також підкреслити, що Угорщина надавала великого значення розвитку прикордонного співробітництва між двома країнами і в лютому 2002 р., під час візиту в Україну президента Угорщини Ф. Мадла, була підписана Конвенція із комплексного протипаводкового облаштування басейну річки Тиса. У зв'язку з майбутнім вступом Угорщини в Євросоюз перспективним був подальший розвиток двостороннього співробітництва в рамках відносин «Євросоюз – Вишеградська четвірка – Україна»¹⁵.

20–21 лютого 2003 р. з робочим візитом до Угорщини прибув міністр закордонних справ України А.М. Зленко в процесі якого він мав змогу взяти участь у засіданні Ради Карпатського Єврорегіону та провести переговори з міністром закордонних справ УР Л. Ковачем. У процесі зустрічі угорська сторона вперше висунула ідею створення Консультативної ради з питань європейської інтеграції за участю України і країн Вишеградської четвірки з метою запозичення досвіду процесу інтеграції до Європи.¹⁶

З питання непостійного членства України в Раді Безпеки тривали регулярні консультації за участі представників України та Угорщини. Робочі зустрічі проходили як на рівні представництв при ООН, так і в рамках регулярних консультацій між Україною та країнами Вишеградської групи. 15

15 Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-2002. URL: https://pidru4niki.com/16980303/istoriya/na_porozi_xxi

16 Гарагонич В.В. Становлення, правове оформлення та еволюція міжрегіонального співробітництва України та країн Центральної та Східної Європи (1991–2004 рр.). *П'ять юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р.* Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 398-401.

листопада 2000 року в м. Варшаві відбулася нарада політдиректорів країн В-4, де Угорщина підтримала участь України¹⁷.

У червні 2003 року відбулася зустріч глав держав країн Вишеградської четвірки у Словаччині, куди було запрошено прем'єр-міністра України В.Ф. Януковича. Ця зустріч була продовженням ініціативи Угорщини з питань створення консультативної ради Україна – В-4. Результатом переговорів в процесі зустрічі стала заява, що після того, як країни Вишеградської четвірки вступають до ЄС, вони готові до співпраці з Україною за формулою «4+1».¹⁸

Заключним етапом розквіту українсько-угорського співробітництва є початок членства Угорщини у Європейському Союзі (з 1 травня 2004 року) та продовження його до сьогодні. Його характеризує динамічний розвиток двосторонніх відносин у всіх сферах, а саме загальне підвищення уваги зі сторони Угорщини до співпраці з Україною у галузях європейської та євроатлантичної інтеграції.¹⁹

10 лютого 2005 р. в Україну із робочим візитом приїхав прем'єр-міністр Угорщини Ференц Дюрчань для підтвердження угорською стороною своєї готовності надавати всебічну підтримку Україні на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. Сторонами було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Угорщини про економічне співробітництво, Робочий план співробітництва між Міністерством культури і мистецтв України та Міністерством національної культурної спадщини Угорщини на 2005–2008 рр. і Угоду про партнерство, співробітництво та науковий обмін

17 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

18 Гарагонич В.В. Становлення, правове оформлення та еволюція міжрегіонального співробітництва України та країн Центральної та Східної Європи (1991–2004 рр.). *П'ять юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р.* Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 398-401.

19 Гарагонич В.В. Становлення, правове оформлення та еволюція міжрегіонального співробітництва України та країн Центральної та Східної Європи (1991–2004 рр.). *П'ять юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р.* Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 398-401.

між Київським торговельно-економічним університетом і Будапештським економічним інститутом²⁰.

13–14 липня 2005 року міністр закордонних справ України Б.І. Тарасюк з офіційним візитом прибув до Угорщини. В процесі візиту було проведено переговори з президентом Угорської Республіки Ф. Мадлом, прем'єр-міністром Ф. Дюрчанем та міністром закордонних справ Ф. Шомоді. Також українська сторона виступила із доповіддю на щорічній нараді послів Угорщини. Висновками зустрічі стало укладення протоколу про консультації між МЗС України та Угорщини на 2005–2006 рр.²¹

31 серпня 2005 р. відбулась перша офіційна зустріч президента України В.А. Ющенко з президентом Угорщини Л. Шоймом, якого було обрано на посаду 7 червня 2005 року. Метою зустрічі було обговорення питань двостороннього співробітництва.²²

Починаючи з 2006 р. співпраця та державні відносини між Україною та Угорщиною набули стабільного та позитивного характеру. У подальшому було визначено як перспективу розвиток системи українсько-угорських міждержавних відносин у процесі активної співпраці з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, торговельно-економічної співпраці та її подальшого формування, гуманітарного співробітництва, розвиток прикордонного співробітництва.

20 Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. С. 3. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhynayak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>

21 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

22 Кудряченко А. І. Україна в Європі: пошук спільного майбутнього; за редакцією доктора історичних наук, професора А. І. Кудряченка. Київ: Фенікс, 2009.

23 жовтня 2006 року знову відбулась зустріч президента України та президента Угорщини, яка була присвячена проблематиці забезпечення прав національних меншин, європейській та євроатлантичній інтеграції України²³.

10–11 липня 2007 р. із державним візитом до Угорщини приїхав президент України В.А. Ющенко. Метою візиту було приділення окремої уваги питанням про активізацію українсько-угорського політичної, гуманітарної, економічної, енергетичної, транспортної співпраці, розвитку інфраструктури на спільному кордоні. Також обговорили можливість Будапешта посприяти реалізації стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію та підтримати українську ініціативу у міжнародних організаціях. Також у процесі переговорів між сторонами було підписано українсько-угорську декларацію «Спільна пам'ять заради майбутніх поколінь» для збереження пам'яті жертв Другої світової війни²⁴.

14 січня 2007 р. та 27 липня 2007 р. у м. Мукачеве пройшла ділова зустріч президента України В.А. Ющенка з прем'єр-міністром Угорщини Ф. Дюрчанем з метою поглибити співпрацю енергетичної та прикордонної сфери між обома країнами.²⁵

7–8 липня 2008 р. в рамках державного візиту президента Угорської Республіки Л. Шойома в Україну пройшли переговори між сторонами обох країн стосовно констатування високої динаміки політичного діалогу на найвищому рівні, політиками було узгоджено конкретні дії на спрямування подальшого поглиблення двосторонньої співпраці в політичній, торговельно-економічній та гуманітарній сферах.

23 Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhyna-yak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>

24 Там само.

25 Віднянський С. Україна в європейському геополітичному просторі: проблеми та перспективи інтеграції. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. Вип. 18. С. 247-254.

28–29 квітня 2009 року президент України В.А. Ющенко здійснив офіційний візит до Угорщини, в результаті якого пройшло обговорення найбільш актуальних питань співпраці між Україною та Угорщиною, зокрема виділили сферу енергетики, охорони навколишнього середовища, захисту довкілля Карпат та прав національних меншин, а також не оминули і підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України.²⁶

Щодо візитів на урядовому рівні, то 23–24 листопада 2006 р. відбувся візит керівника зовнішньополітичного відомства Угорської Республіки К. Гьонца до України. Тоді було підписано Меморандум щодо співробітництва між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Угорської Республіки в імплементації Плану дій Україна – ЄС (із додатком до нього під назвою «Сфери співробітництва між українськими та угорськими міністерствами і відомствами на підтримку європейських прагнень України та з метою допомоги в імплементації Плану дій Україна – ЄС»), а також План консультацій між МЗС України та МЗС Угорщини на 2007 рік. Також у ході підписання цих документів разом і обговорили подальші перспективи європейської інтеграції України та проблемні питання транскордонної співпраці.²⁷

На рівні глав урядів у 2007 р. під час офіційного візиту прем'єр-міністра України В.Ф. Януковича в Угорщину було обговорено питання стосовно проблем українсько-угорської співпраці, можливостей співпраці у транзитній сфері та підтримки Угорщиною України на шляху процесу інтеграції до ЄС. Результатом візиту стало підписання Плану спільних дій між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки на 2007 рік.²⁸

26 Там само.

27 Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: навч. посіб. Ужгород: Ліра, 2007. С. 15-20.

28 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

Активізація позиції Угорщини значно повпливала на співробітництво євроатлантичної інтеграції України, що показало рівень успішних відносин між двома державами.

Відповідні положення підтримки Угорщиною інтеграції України та надання їй асоційованого статусу в Європейському Союзі закріплені в Європейській політичній стратегії Угорщини від 01.08.07, Стратегії міжнародних відносин УР від 27.02.08. Важливим у цьому контексті є Регулярний політичний діалог і виконання Меморандуму щодо співробітництва між Міністерствами закордонних справ України та Угорської Республіки в імплементації Плану дій Україна – ЄС який налічує 65 пунктів є дуже важливим у контексті співпраці обох країн.²⁹

Угорщина також підтримала Україну в контексті роботи над створенням зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом та питанні подальшої лібералізації візового режиму для України, не заперечуючи скасування візового збору.

Угорщина підтримала пропозиції України до Декларації про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного Договору від 09 липня 1997 р., яка підписана 21 серпня 2009 р. і відображає зміни у відносинах між Україною та НАТО в контексті майбутнього членства України в Альянсі, формалізувала провідну роль Комісії Україна – НАТО у процесі поглиблення в Україні реформ, які реалізовуватимуться в рамках виконання Річних національних програм.³⁰

Після того, як Угорщина вступила до ЄС активізація прикордонного співробітництва набула дуже високого значення, яке реалізовувалося у виконанні спільних проєктів. Цьому сприяє здійснення «Ниредьгазької ініціативи», започаткованої у жовтні 2003 р., яка передала угорський досвід

29 Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія. Ужгород: Ліра, 2009. С. 150.

30 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

євроінтеграції представникам України: місцевій владі та самоврядуванню, підприємцям та працівникам ЗМІ³¹.

Перше засідання міжурядової українсько-угорської Комісії з питань прикордонного співробітництва відбулося 11 квітня 2006 р., друге – 22–23 березня 2007 р., третє – 10–11 квітня 2008 року – це був справжній інструмент подальшого розвитку прикордонної співпраці України та Угорщини.³²

24 червня 2006 р. було укладено Рамкову угоду між Закарпатською облдержадміністрацією та самоврядуванням області Саболч-Сатмар-Берег про співпрацю в торговельно-економічній, науково-технічній та культурній сфері, яка мала здійснювати сприяння на подальший розвиток співпраці між прикордонними областями України та Угорщини.³³

22-23 грудня 2009 р. у місті Києві відбулися переговори міністра закордонних справ України П.Порошенка та міністра закордонних справ Угорщини та П. Балажа результатом яких стало досягнення активізації політичного діалогу України та Угорщини про поглиблення торговельно-економічного, культурно-гуманітарного, транскордонного та військово-технічного співробітництва, надання подальшої підтримки Україні у переговорному процесі з ЄС щодо укладання Угоди про асоціацію, створення зони вільної торгівлі та запровадження безвізового режиму. Результатом візиту стало підписання Плану консультацій між МЗС України та МЗС УР на 2010-2011 роки. Ці переговори стали великим поштовхом процесу українсько-угорського співробітництва³⁴.

31 Там само.

32 Віднянський С. Україна в європейському геополітичному просторі: проблеми та перспективи інтеграції. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. Вип. 18. С. 247-254.

33 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

34 Там само.

У рамках перебування головнокомандувача Угорщини в Україні з метою участі в інавгурації Президента України В.Ф. Януковича 25 лютого 2010 р. пройшла робоча зустріч президентів України та Угорщини. Ця зустріч посприяла продовженню розвитку українсько-угорських відносин у політичній та торговельно-економічній сферах³⁵.

17-18 грудня 2010 р. з робочим візитом до України прибув Президент Угорщини П. Шмітт. Зустріч понесла за собою підтвердження взаємної зацікавленості сторін обох держав до продовження та розширення взаємовигідного співробітництва. Висновками переговорів був практичний імпульс подальшого розвитку всіх переваг двосторонньої співпраці енергетичної, прикордонної, військової та військово-технічної сфери. Окремо обговорили співпрацю сфери екології. Угорщина дала позитивну оцінку перспективам проведення широкомасштабних реформ в Україні та відзначила, що «в Україні є всі ознаки державної стабільності та передумови для розвитку». Також велику увагу приділили питанню європейської інтеграції, насамперед у контексті головування Угорщини в ЄС у I півріччі 2011 р.³⁶

2 березня 2010 р. Міністр закордонних справ України П.О. Порошенко прибув із метою робочого візиту та участі у зустрічі міністрів закордонних справ держав Вишеградської групи, країн-учасниць ініціативи ЄС «Східне партнерство» та делегації Європейської Комісії. Ці переговори підтвердили готовність з боку Угорщини до розвитку співпраці з прикордонної інфраструктури та запровадження спільного прикордонно-митного контролю на українсько-угорському кордоні.³⁷

35 Там само.

36 Там само.

37 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

16 березня 2012 р. з робочим візитом до України приїхав Прем'єр-міністр Угорщини В.Орбан. Зустріч посприяла обговоренню загальних перспективних напрямів двосторонньої співпраці на найближчу перспективу. Окремо було обговорено питання про непохитність підтримки Угорщиною євроінтеграційного курсу України. Хід переговорів також було спрямовано на питання забезпечення прав українських меншин в Угорщині та угорських меншин в Україні, особливо, у культурно-освітню сферу. Заключенням було досягнення домовленостей про ключове обговорення цих питань на експертному рівні.

20-21 червня 2012 р. Міністр закордонних справ України К.І. Грищенко прибув до Угорщини з робочим візитом. Метою цього візиту було проведення главою зовнішньополітичного відомства України переговорів із Міністром закордонних справ Угорщини Я. Мартоні, Віце-прем'єр-міністром Угорщини Ж.Шем'єном. Також Грищенко зустрівся з керівниками угорських національних делегацій в ПАРЕ та ПА ОБСЄ, представниками групи з міжпарламентських зв'язків з Україною. Метою та результатами було обговорення питань подальшого політичного діалогу між Україною та Угорщиною, співробітництво у межах міжнародних організацій, притання підтримки європейської інтеграції України та багато важливих проблем двосторонньої політичної співпраці.³⁸

27-29 березня 2013 р. Прем'єр-міністр України М.Я. Азаров приїхав до Угорщини з метою проведення офіційного візиту. В результаті було проведено переговори з Прем'єр-міністром Угорщини В. Орбаном, Президентом Угорщини Я. Адером, Головою Державних Зборів Угорщини Л. Ковером та угорськими депутатами – членами міжпарламентської групи дружби «Україна – Угорщина». Українська та угорська сторони обсудили широке коло актуальних питань двостороннього співробітництва сфери

38 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

торгівлі, транспорту, енергетики, сільського господарства, прикордонного і транскордонного співробітництва, охорони довкілля. В ході візиту сторони підписали деякі українсько-угорські документи: Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорщини про міжнародні комбіновані перевезення, Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством регіонального розвитку Угорщини про співробітництво у сфері захисту рослин, Меморандум щодо взаєморозуміння між Державним агентством з інвестицій та управління національними проєктами України та Агентством сприяння торгівлі та інвестиціям Угорщини³⁹.

12-14 липня 2013 р. делегація Верховної Ради України прибула з візитом до Угорщини за лінією міжпарламентської групи дружби «Україна-Угорщина». Цей візит надав українсько-угорській міжпарламентській взаємодії нового поштовху співробітництва у меті реалізації євроінтеграційних цілей України та у досягненні безвізового режиму та розвитку прикордонних регіонів⁴⁰.

19 грудня 2014 року Міністр зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини П. Сійярто прибув до України з метою робочого візиту. У процесі переговорів з українського боку брали участь Прем'єр-міністр України А. Яценюк, Голова Верховної Ради України В. Гройсман та Міністр закордонних справ України П. Клімкін. Результатами переговорів було обговорення різноманітного спектру питань двостороннього співробітництва сфери торгівлі, транспорту, енергетики, прикордонної і транскордонної сфери співробітництва, культурно-гуманітарного співробітництва, візової лібералізації. Угорщина надала відомості про готовність надати допомогу щодо реалізації реформ в Україні, особливо, у питаннях реформування

39 Договірні-правова база між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/382-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>

40 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

державного управління, децентралізації влади і приведенні законодавства України у відповідність до стандартів ЄС. В ході зустрічі Будапешт підтвердив підтримку суверенітету та територіальної цілісності України та необхідності у дотриманні сторонами Мінських домовленостей. Важливим аспектом двосторонньої співпраці було те, що Угорщина виділила 100 тис. євро до Цільового фонду НАТО з кібербезпеки для України та 100 тис. євро до Фонду фінансування діяльності ОБСЄ в Україні. Також угорська сторона наголосила, що готова долучитися до відновлення інфраструктури на сході України та прийняти на лікування та відновлення українських військовослужбовців, які отримали поранення в АТО. Угорщина заявила готовність до фінансувати експорту з Угорщини до України угорським Ексімбанком. Під час візиту сторони підписали Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міністерством зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини на 2015-2016 рр. та Протокол про співробітництво у сфері освіти і науки на 2015-2017 рр. між профільними міністерствами двох країн.⁴¹

13 лютого 2015 року відбулася зустріч Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Міністром зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини П. Сійярто в межах засідання Міністрів закордонних справ Ради Європи, яке відбулося 20 квітня 2015 року в Люксембурзі та телефонної розмови Президента України П. Порошенка з Прем'єр-міністром Угорщини В. Орбаном 16 листопада 2015 року⁴².

24-25 листопада 2016 року Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман прибув до Угорщини з метою офіційного візиту. Візит передбачав проведення Главою Уряду України зустрічі з Президентом Угорщини Яношем

41 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

42 Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhyna-yak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>

Адером, Прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном та Головою Державних Зборів Угорщини Ласло Ковером. У процесі переговорів сторони досягнули домовленості фінансування Угорщиною будівництва об'їзної дороги навколо м. Берегове та модернізації автомобільної дороги між містами Мукачеве та Берегове цільовим кредитом у розмірі 50 мільйонів євро. Вдалося домовитися, що до 2020 року Угорщина та Україна побудують автостраду до спільного кордону та запровадять спільний прикордонний контроль. Також під час зустрічі було обговорено співпрацю у сфері енергетики. Висновками двосторонніх переговорів стало підписання декількох двосторонніх документів, а саме: Рамковий договір між Урядом України та Урядом Угорщини про надання кредиту на умовах пов'язаної допомоги, Протокол про наміри щодо всебічного розвитку пунктів пропуску та інфраструктури на державному кордоні між Україною та Угорщиною, Угода про утримання автодорожніх прикордонних мостів та Угода між Міністерством молоді і спорту України і Міністерством людських ресурсів Угорщини про співробітництво у сфері спорту та фізкультури⁴³.

Протягом 2017 року відбулося п'ять, а 2018 року сім зустрічей Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Міністром зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини П. Сійярто.

Аналізуючи геополітичну складову двосторонніх відносин, варто зазначити, що стратегія зовнішньої політики Угорщини щодо України була сформована ще у 1990-ті роки минулого століття, вона становила три основні завдання: євроатлантична інтеграція, підтримка та захист угорців, які проживають в Україні та встановлення дружніх відносин. Співпраця Угорщини та України була завжди збалансованою, а Закарпаття вважалось регіоном із низьким рівнем міжетнічної напруженості та правами меншин. Ситуація набрала поступових змін після Помаранчевої революції, а угорське питання привернуло до себе загальнодержавну увагу. Угорська громада

43 Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>

складала лише 0,3% населення України почала значно виокремлюватися. Місцеві суперечки чи сварки, які раніше не привертали уваги, набули загальнонаціонального значення.⁴⁴

У 2007 році президент Угорщини Ласло Шойом та президент України Віктор Ющенко спільними спробами намагалися звести меморіал на Верецькому перевалі (він посідає важливе місце в історії угорського народу), Суперечки з цього контексту привернули увагу громадськості. В ході часу кількість дрібних скарг та непорозумінь із приводу поваги і дотримання прав меншин з угорської громади зростала. Найбільше це були суперечки у використанні угорської мови в освіті або зміни кордонів виборчих округів, які розмежовували угорські громади тощо. Пропорційність частоти конфліктів між Угорщиною та Україною зростала.

2010 рік був важливим часом двосторонніх відносин між Україною та Угорщиною, бо тоді партія «Фідес» сформувала новий уряд, який поступово почав процес переглядання цілей зовнішньої політики Угорщини. Нова політика почала будувати прагматичні економічні відносини та співпрацю з Росією, першою чергою, в енергетичному секторі.

Ці події стали вирішальними важелями у факторі українсько-угорських відносинах, які нині не розглядаються окремо від зв'язків Угорщини та Росії.

Переломним моментом у розвитку двосторонніх відносин між Угорщиною та Україною став 2014 рік. Анексія Росією Криму, збройний конфлікт на Донбасі та швидке налагодження російсько-угорського співробітництва започаткували етап охолодження українсько-угорських взаємин. Спад торгово-інвестиційного обороту, відсутність ефективної євроатлантичної підтримки з боку Угорщини стали очевидними наслідками того, що угорське керівництво змінило свої зовнішньополітичні пріоритети явно не на користь України. Найголовнішим є те, що політичний діалог між

44 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

обома державами фактично був призупинений. Хоча візити та перемовини представників обох країн все ще тривали. Наприклад, у 2014 р. відбулися переговори Президента України Петра Порошенка з Прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном у рамках інавгурації нового Глави Української держави, а також було здійснено робочий візит Міністра зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини Петера Сійярто до України. Проте, це були доволі базові, стандартні зустрічі, яких було недостатньо у порівнянні зі стабільним переговорним процесом до 2014 р. Отож, питання щодо обговорення підтримки Угорщиною вступу України до Альянсу було заморожене.⁴⁵

Угорщина на двосторонньому рівні та в рамках міжнародних форматів (ЄС, НАТО, ГА ООН, ОБСЄ) висловлювала солідарність у необхідності відновлення територіальної цілісності України та суверенітету, а також утримувала єдність на рівні ЄС щодо запровадження санкцій проти Росії. В той же час, на рівні політичних заяв вищого керівництва Угорщини звучали часті заяви щодо необхідності продовження активної співпраці з Росією, мінімізації санкційних збитків для угорської економіки та енергетики⁴⁶.

Істотну роль у визначенні позиції Угорщини зіграло поширення націоналістичних настроїв, які загрожують безпеці етнічних угорських меншини на Заході України, адже захист інтересів співвітчизників є одним із пріоритетів держави. Це також дозволило в інтерв'ю агентству «France-Presse» Віктору Орбану заявити, що США робить сильний тиск на Угорщину. Тиск США не обмежується декларативними акціями. Позиція Угорщини в питанні про Південний потік, модернізації і розширенні атомної електростанції в Пакш призводять до несподіваних наслідків. Шести

45 Київ і Будапешт: що відбувається в українсько-угорських відносинах? URL: <http://icps.com.ua/kyiv-vs-budapesht-scho-vidbuvatsya-v-ukrayinsko-uhorskykh-vidnosynakh/>.

46 Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhyna-yak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>

угорським чиновникам було відмовлено у в'їзді в США. Було відмовлено у візі і самому прем'єр-міністру. Цікаво, що підставою у відмові став «високий рівень корупції» в Угорщині. Однак, згідно з дослідженням, які щороку проводить «Transparency International», Угорщина займає 47-у сходинку в індексі сприйняття корупції за 2014 рік.

Не може не привертати увагу української сторони також проблема зв'язків з російськими спецслужбами праворадикальних угорських політичних рухів, які публічно підтримують російський наратив щодо окупованого Росією Криму, а також вдаються до провокативних публічних заходів щодо представників дипломатичних установ України в Угорщині. Спроба легітимізації незаконної анексії Криму за рахунок відвідування угорськими політичними чи громадськими діячами ставить під сумнів територіальну цілісність та суверенітет України, що є карним злочином відповідно до українського законодавства.

Революція гідності в Україні перенесла відносини між двома країнами до нової фази. Проте важко константувати зміни на краще. Угорщина визнала новий український уряд та засудила анексію Криму, наголосивши на необхідності збереження суверенітету і територіального цілісного устрою України. Але уряд і опозиційні партії Угорщини віднесли до подій в Україні як до наслідків посилення політичних сил та націоналістичних настроїв.

Другим переломним моментом, який і погіршив взаємини обох держав, є прийняття ВРУ Закону «Про освіту» у 2017 р. Одна із статей закону була доволі негативно оцінена угорською владою. Зокрема, найбільше критики з боку угорської сторони зазнала стаття про національні меншини, які проживають на території України. Угорщина це розцінила як тривожний сигнал. Точка кипіння та ескалація була досягнута у травні 2014 року під час інавгураційної промови прем'єр-міністра Віктора Орбана про отримання колективних прав та втності для закарпатських угорців та в потребі надання їм подвійного громадянства. Проте, взявши до уваги на події у Криму та на Донбасі, ці заклики Угорщини із зрозумілих причин стали дразливими

питаннями для Києва. Незважаючи на державні конфлікти, угорські меншині ідентифікують себе як частину України і не прагнуть до політичної автономії.⁴⁷

Угорщина ж вважає підтримання прагнення до автономії, причому не порушуючи суверенітету сусідніх держав гарним способом забезпечення та збереження добробуту угорських громад в Україні.

Якщо проблему розглядати з фінансової сторони, то велика частина субсидій іде на освіту. Мета цієї автономії – це створення можливостей для використання рідної мови від дитячого садка до університету для угорських меншин. Також можливість для місцевих громад наймати висококваліфіковану угорськомовну робочу силу.

Також Угорщина намагається знайти інші нові способи для підтримання угорських підприємців на Закарпатті та в подальшому розвивати місцеву економіку. Діяльність уряду спрямовує свої прагнення щоб надати можливість фінансової допомоги для сільського господарства, туризму та підтримати розвиток угорських малих і середніх підприємств на Закарпатті.

Однак, визначальною складовою сучасного етапу двосторонніх відносин стало угорсько-російське зближення, яке і поставило під загрозу подальше співробітництво між Угорщиною та Україною. Основною його причиною стали економічні інтереси Угорщини, адже та залежить від російського газу. Ще у вересні 2014 р. відбулася зустріч Віктора Орбана з головою правління ВАТ «Газпром», Олексієм Міллером, після якої угорський уряд фактично одразу призупинив реверсні поставки газу до України⁴⁸.

Фактором ризику, який можна розглядати з іншої сторони є особливе ставлення Угорщини до співпраці із Росією. Угорщина є однією з країн, які від самого початку активно висловлювали своє негативне ставлення щодо

47 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

48 Угорщина під тиском Росії припинила реверс в Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2014/09/25/493900/>

впровадження санкцій для Російської Федерації, через причину впливу їх на сільське господарство і харчову промисловість, які є основами угорського експорту до Росії. В результаті Угорщина зазнала значних економічних втрат (приблизно 4,5 млрд доларів). Уряд Угорщини вважає, що активна співпраця з економічного боку з Росією, особливо в енергетичній сфері, надає вирішального значення відновлення конкурентоспроможності ЄС та надасть допомогу у конкретних відповідях викликам глобальної економіки.⁴⁹

Державні стосунки Угорщини та Росії часто критикують всередині країни та за її межами. Великого обурення викликав візит Володимира Путіна до Будапешта у лютому 2015 року. Причиною стало те, що його зустріч із Віктором Орбаном відбулась у той час, коли точилися найзапекліші бої навколо Дебальцевого. Однак, попри свою скептичну позицію, Угорщина віддавала свої голоси за всі три раунди санкцій. Зрозуміло, що Угорщина наслідувала свого найголовнішого економічного партнера – Німеччину з позицій солідарності з іншими державами-членами Європейського Союзу, проте позиція Угорщини в тому, щоб санкції не продовжувалися очевидна.

Важливо, що проросійський курс угорського уряду не користується широкою підтримкою у населення. Результати опитування, проведеного дослідницькою компанією «Median» наприкінці 2014 року, показують, що якби угорцям довелося обирати, на чію сторону вони б схилилися, то 53% віддало свої голоси за Сполучені Штати Америки, а лише 25% за Росію.

Окремо можна розглядати українсько-угорські відносини з боку євроатлантичної інтеграції Угорщини в ЄС. Угорщина приєдналася до Європейського союзу у 2004 році після того, як національний референдум пройшов з результатом в 85% тих, хто проголосував за приєднання. Членство в ЄС надало інвесторам доступ на ринок з населенням 493 мільйонів чоловік. ІТ-індустрія Угорщини є однією з найбільш затребуваних в Західній Європі,

49 Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: Монографія. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. Київ: МАУП. 2004. С. 324.

тут працюють світові компанії, такі як SAP, Ericsson, SIEMENS, Nokia і HP-Compaq.⁵⁰

Угорщина має висококваліфіковану робочу силу для наукових досліджень і є найбільш передовою в наступних областях: системи навігації, розробки вбудованих мобільних додатків, програмного забезпечення для мобільних пристроїв в CAD/CAM дизайні, безпеці і захисті даних. Угорщина стала одним з найсильніших розробників апаратного забезпечення в Східній і Центральній Європі. Вона також здійснює виробництво комунікаційного обладнання та комп'ютерну збірку, зумівши до 2009 року досягти близько 19,1% експорту обробної промисловості.

Ринок послуг Угорщини становить близько 180 млрд. угорських форинтів (641 млн. Євро). Цей ринок складається з консалтингу, аутсорсингу, розробки додатків і консалтингу, інтеграції, навчання, впровадження і підтримки. Аутсорсинг – це сфера з найвищими показниками, із середнім зростом близько 6,7%, який досяг 188 мільйонів євро в 2016 році. Угорщина не відчувала істотних негативних наслідків в період глобальної економічної кризи, але отримала вигоду від ситуації, що склалася за рахунок зниження короткострокових витрат і підвищення гнучкості бізнесу.⁵¹

Міністр закордонних справ Угорщини Янош Мартоні заявив що, незважаючи на деякі недоліки, які було пройдено євроінтеграцію можна назвати успішною. Якщо порівняти результати Угорщини з іншими центральноєвропейськими країнами, то Угорщина далеко не на висоті, але

50 Кіш Є. Політична трансформація в Угорщині в контексті загальноєвропейської інтеграції на зламі тисячоліть. *Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний та прикладний аспекти*; за ред. Ф. М. Рудича. С. 298.

51 Київ і Будапешт: що відбувається в українсько-угорських відносинах? URL: <http://icps.com.ua/kyiv-vs-budapesht-scho-vidbuvatsya-v-ukrayinsko-uhorskykh-vidnosynakh/>.

треба і взяти до уваги, що прорахунки шести років правління соціалістів неможливо виправити в найкоротші терміни.

Вступ країни в ЄС став поворотною подією в розвитку угорських компаній. Багато з них побоювалися конкуренції і більш жорсткого регулювання. Але, наприклад, деякі заводи з виробництва мінеральних вод істотно збільшили прибуток завдяки членству в Євросоюзі, бо загальноєвропейське регулювання виробництва мінеральної води виявилось не таким жорстким, як угорське.

Міста і села теж скористалися перевагою від членства в ЄС. Наприклад, на реконструкцію Гьоделле з європейського бюджету були виділені мільйони євро. На гроші ЄС тут також побудували каналізаційну мережу, а раніше був відреставрований знаменитий Королівський палац, в якому тепер проходять офіційні зустрічі на вищому рівні

За даними «Євробарометра», напередодні вступу до спільноти позитивне ставлення угорців до ЄС в цілому вище, ніж середньостатистичний показник по Євросоюзу⁵². З початком кризового періоду багато жителів Угорщини з невдоволенням відгукувалися про вступ країни в ЄС, але сьогодні негативні думки вже не так помітні, імідж Євросоюзу в свідомості угорців поліпшується, незважаючи на все ж наявність чисельної групи євроскептиків.

У соціалістичній Угорщині до 1990 р. управління економікою ґрунтувалося на плановому веденні господарства. Зміна політичного режиму і зближення з економіками інших європейських країн дозволили змінити принципи економічних відносин і перейти на ринкові відносини. Зміни відбулися в результаті інтеграції економіки країни в глобальну економіку

52 Ткач Д.І. Процес інтеграції Угорщини до Європейського Союзу / Д. І. Ткач // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2002. - Вип. 7. - С. 176-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2002_7_20

Європейського Союзу (ЄС) що, в свою чергу, призвело до трансформації угорської промисловості.

Початок трансформаційних процесів в промисловості Угорщини в умовах євроінтеграції припав на 1990-ті роки, але великі і глибокі зміни в соціально-економічному розвитку країни почалися в зв'язку із зміною політичного ладу після розпаду СРСР і соціалістичної планової системи господарства. Політична трансформація визначила економічну трансформацію та необхідність приєднання Угорщини до Євросоюзу. Політичні та соціально-економічні перетворення в країні це тривалий процес, під час якого постсоціалістичні проблеми поступилися місцем проблемам євроінтеграційним.

Що стосується євроінтеграційної політики Угорщини стосовно Закарпатської України, то 1 грудня 1991 року разом із всеукраїнським і обласним референдумом з питання проголошення незалежності України в Берегівському районі Закарпатської області відбувся місцевий референдум про надання району статусу Угорського національного округу. За результатами голосування, за самоврядний статус висловилися 82% населення. Офіційно Київ визнав лише результати першої частини референдуму, результати другої частини референдуму не були прийняті до розгляду. Відносно можливої автономії угорців Закарпаття висловлювалися в липні 2004 р. депутати Державних Зборів Угорщини та Європарламенту, повернувшись із Закарпаття і констатуючи, що угорська національна меншина в Україні може зберегтися лише в рамках територіальної автономії, яку самі представники угорської діаспори в Україні бачать, як окремий автономний район свого компактного проживання. У 2012 р. посол Угорщини в Україні Міхал Баєр виступив з підтримкою ініціативи угорських партій регіону про створення Притиснянського автономного району в Закарпатті. У 2013 р. депутат Європарламенту від партії «Йоббік» Бела Ковач заявила про необхідність створення автономії з метою євроінтеграції України. У жовтні 2017 р. біля посольства України в Будапешті був організований мітинг під

гаслом «Самовизначення для Закарпаття» за участю 150 представників націоналістичних та патріотичних організацій. Учасники протесту вимагали незалежності регіону, населеного угорцями, а також права на самовизначення для польського, болгарського, румунського, русинського, вірменського національних меншин України. Через місяць після проведення мітингу віцепрем'єр Угорщини Жолт Шем'єн виступив з черговою заявою з позиції Будапешта про необхідність надання автономії жителям Закарпаття. Українська влада при цьому продовжувала лінію своїх попередників, розпочату в період президентства Леоніда Кравчука, і вважала, що автономія для жителів Закарпаття неможлива.⁵³

Угорщина послідовно робить кроки по зміцненню позицій угорської меншини в регіоні. Після низки антиугорських акцій українських націоналістів з «Братства» і «Свободи», а також нападу на офіс Товариства угорської культури міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив про введення місії ОБСЄ в Закарпатті. Дійсно, патрулі ОБСЄ незабаром почали стежити за ситуацією з бази в Івано-Франківська. У 2018 році в угорському уряді була введена посада уповноваженого міністра з розвитку Закарпатської області та програм розвитку дитячих садків Карпатського басейну, на що українська влада відповіла дипломатичною нотою протесту. Введенням нової посади, яку зайняв експерт по Україні Іштван Марю, угорська влада продемонструвала Києву свою особливу зацікавленість у регіоні, бажанні збереження свого впливу. Раніше І. Марю займав посаду уповноваженого (комісара) уряду Угорщини з питань співробітництва Саболч-Сатмар-Березького району та Закарпаття. Водночас, українська влада заявляє про втрату контролю над політичними процесами в регіоні. Втрата Києвом контролю над україно-угорським кордоном

53 Київ і Будапешт: що відбувається в українсько-угорських відносинах? URL: <http://icps.com.ua/kyiv-vs-budapesht-scho-vidbuvatsya-v-ukrayinsko-uhorskykh-vidnosynakh/>.

константувалась головним прокурором країни Анатолієм Матіосом, який заявив, що 150 км кордону знаходяться під контролем приватної компанії, що не допускає туди українських прикордонників. Закарпаття регулярно відвідують угорські високопоставлені чиновники, Угорщина виділяє кредити, виплачує фінансову допомогу і пенсії населенню, відкриває об'єкти соціальної інфраструктури за рахунок державного бюджету, в регіон направляють угорські лікарі⁵⁴.

За останні 25 років Будапешт успішно сформував мовний анклав, підтримка якого буде здійснюватися і далі. При цьому Україна, яка обрала шлях євроінтеграції, не може нічого зробити з угорської активністю. Участь Угорщини в розвитку Закарпаття відповідає загальній концепції «Європи регіонів», принципам європейського регіоналізму ЄС і Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин.

14 лютого 1993 року був створений єврорегіон «Карпати», в який увійшли прикордонні райони Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, України, в тому числі і Закарпатська область. Єврорегіони мають низку функцій щодо розвитку сфер співпраці його учасників (економіка, політика, культура). Вони ж виступають «містками» локальної інтеграції щодо поступового входження нових учасників до Європейського Союзу. В даному випадку угорці використовують європейські інститути з євроінтеграції окремих муніципалітетів України, що не може викликати роздратування у Брюсселя.

Угорські націоналісти мають велику мрію створити «велику Угорщину», це не є секретом. Після Першої світової війни Угорщина зазнала втрат значних частин «своїх» територій. Насправді, це була більша частина територій, де її населення становили представники інших національностей – хорвати, румуни, словаки, німці, українці тощо. Закарпаття, як вище згадано,

54 Спецоперація на Закарпатті – силовики затримують приватизаторів держкордону. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2345892-specoperacia-na-zakarpati-siloviki-zatrimuut-privatizatoriv-derzkordonu.html>

угорські націоналісти завжди розглядали та продовжують розглядати як «свою землю». Навіть під час Другої світової війни його землі були окуповані Угорщиною, що для угорської влади є важливо.

Тепер, коли Україна зазнала великих труднощів, пов'язаних війною з Росією, угорські націоналісти почали висувати різні потреби щодо «захисту угорців Закарпаття».

За офіційними даними статистики у Закарпатській області проживає близько 80% українців. Найбільша національна меншина в області – угорці. Їх є понад 150 тисяч, що становить близько 12%. До того ж є регіони, де угорці компактно проживають. Це Берегівський район, де їх частка близько 76%. Близько половини населення Берегова – теж угорці. Також відносно високий відсоток угорців є в Ужгородському, Мукачівському й Виноградівському районах.⁵⁵

Велика Угорщина це широкий загальний термін, що складається з іредентичної та ревізійної політичної ідеї. Мета «Великої Угорщини» – відновлення кордонів, які були до Першої світової війни у Королівстві Угорщини та повернення собі контролю над угорськими населеними пунктами в сусідніх з Угорщиною країнах.

Угорщина і надалі планує здійснювати тактику з метою включити Закарпаття до складу «Великої Угорщини». Будапешт не приховує, що має такі та використовує для цього інструменти європейської інтеграції, власні національні інтереси та має намір виграти користуючись кризою української державності. З огляду на лояльність Брюсселя і наявність таких союзників по територіальним претензіям до України, як Польща і Румунія, Угорщина цілком може розраховувати на схвалення ЄС в справі створення Притиснянського автономного району.⁵⁶

55 Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

56 Бабинець І.І. Закарпаття в системі міждержавних відносин України і Угорської Республіки (1991– 2004 рр.): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2004.

В останні роки, мається на увазі 2019-2020 рр., між Угорщиною та Україною склалася досить позитивна тенденція дипломатичних відносин. Уже навіть порушувалося питання про спільні бізнес-форуми та зустрічі на найвищому рівні. Проте у день місцевих виборів Міністр закордонних справ і зовнішньої торгівлі Угорщини Петер Сіярто звернувся до українських угорців із закликом підтримати одну з партій. Україна на це відправила ноту протесту, а далі заборонила в'їзд на територію двом угорським високопосадовцям. Експерти трактують це серйозною ескалацією нового конфлікту та пророкують кризу, яка може позначитися на позиції Угорщини щодо України як в рамках НАТО, так і ЄС. Експерти не чекають покращення відносин між державами, поки при владі в Угорщині партія «Фідес», оскільки тема угорців за кордоном є ключовою у їх політиці.

Висновки до розділу 1.

Українсько-угорські відносин мали корені свого зародження ще на початку ХХ ст., на їх перебіг досить впливали Перша Світова та Друга Світова війна. Політичні та соціальні відносини наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ століття мали досить стрімкий розвиток. Причому цей розвиток можна назвати позитивним. Двостороннє бажання співпраці поклато край міжусобицям на шляху до демократизації.

Політичні відносини двох держав України та Угорщини наприкінці ХХ–початку ХХІ століття характеризувалися стрімким налагодженням державних відносин, побудовою державних діалогів та створенням міждержавних економічних, соціальних та інших зв'язків.

Наприкінці ХХ ст. дві країни знайшли порозуміння у розвитку демократії та взаємній вигоді. Ці відносини були обумовлені сталою історичною традицією, міждержавними, громадсько-політичними та культурними українсько-угорськими зв'язками, а особливо у Карпатському

регіоні, який з давніх часів був центром перебування угорців та силою тяжіння і співпраці двох сусідніх народів.

На початку XXI століття українсько-угорські політичні міждержавні відносини набувають новітнього спектру із загостренням низки проблем, з іншого боку, налагоджуються економічні, торгові, соціальні взаємини. Дотримуючись позиції співдружності країни укладають угоди та підписують договори про особливості ділової співпраці.

Найважливішими завданнями для діяльності у спільних інтересах України та Угорщини є подальше підтримання українсько-угорського діалогу всіх рівнів, продовження консультацій та підтримка України у питанні європейської інтеграції, активний розвиток міжрегіональної та транскордонної співпраці, особливо у Карпатському регіоні, забезпечення та підтримка обома країнами послідовного збільшення товарообороту між Україною і Угорщиною, здійснення регулювання механізмів обмежень у торгівлю обох країн, посилення співробітництва у забезпеченні прав національних меншин – української в Угорщині та угорської в Україні та найголовніше – робота з інформаційною сферою та продовження сприяння формуванню позитивного іміджу України та Угорщини. Проте із загостренням нового українсько-угорського конфлікту, який відбувся у на фоні угорських виборів, коли депутати однієї з територіальних громад на Закарпатті виконували гімн Угорщини. Україна відреагувала на це протестом. Загострення конфлікту триває досі, експерти поки не проносять його згасання.

До Другої світової війни Угорщина мала переважно сільськогосподарську економіку. Під час переходу від однопартійної, централізовано-планованої економіки до ринкової економіки з багатопартійної політичною системою вона зазнавала серйозних труднощів. Сьогодні вона вважається країною з економікою високого рівня доходу, з доходом на душу населення близько двох третин від середнього показника ЄС-25. Велика частина ВВП відбувається з приватного сектора, і з 2009 року його загальний обсяг прямих іноземних інвестицій досяг 200 млрд. доларів. Угорщина змістила області іноземних інвестицій з харчової промисловості та текстильної промисловості на туризм, автомобілебудування та інформаційні технології. Глобальна фінансова криза 2008 року призвела до економічного занепаду приблизно на 6,7 %, що в результаті спонукало країну просити фінансову допомогу від МВФ. Валовий внутрішній продукт (ВВП) оцінюється в 132,3 млрд. доларів, і 190 млрд. доларів при вимірюванні за паритетом купівельної спроможності (ПКС). Угорщина займала 20-е місце з 195 країн за індексом якості життя. Вона була включена в список 15 найбільш популярних туристичних напрямків у світі⁵⁷. Наведені економічні показники свідчать все ж про динамічний розвиток держави, яка з цього погляду цікавою є як торговельно-економічний партнер для України.

2.1. Інвестиційна співпраця

У часи радянського періоду історії України її частка та участь в двосторонній торгівлі з Угорщиною була великою та досить вагомою. Проте зміна суспільно-економічного устрою в Угорщині, розпад СРСР та системи

57 Кіш С. Три домінанти в політичній палітрі Угорщини. *Стратегічна панорама*. 1999. № 1–2. С. 85–99.

РЕВ, перехід на доларові розрахунки у системі торгівлі, ліквідації колишніх виробничих зв'язків та сформованих у рамках РЕВ виробничих спеціалізації та кооперацій призвела до того, що відносини у зовнішній торгівлі країнами прийшлося створювати майже заново. У 1991 році в СРСР український обсяг поставок сягав сумарно 2 мільярди доларів США, то в 1992 році він різко впав та ледь дотягував більше 350 млн. доларів.⁵⁸

Деякі фактори та низка негативних моментів у 90-х роках супроводжували чимало проблем, які спричиняли гальмування розвитку торгових відносин між Україною та Угорщиною.

Усунення будь-яких формальностей для здійснення двосторонньої співпраці було новим етапом економічного та конструктивного діалогу між двома країнами. 6 грудня 1991 року в Києві після підписання референдуму про державну незалежність України було підписано між Угорщиною та Україною Договір про основи добросусідства та співробітництва, який став основою зародження нової політичної та правової системи двосторонніх відносин у центральноевропейському регіоні.

Уже у 1988 році можна було спостерігати велике зростання обсягів двостороннього товарообігу внаслідок ціленаправленої двосторонньої активної роботи української та угорської торговельно-економічної сфери на всіх рівнях вироблення функціональної структури міждержавної торговельної політики.

Угорщина всіляким чином допомагала Україні у євроатлантичних прагненнях. Завдячуючи цим та іншим факторам, зовнішній політиці обох країн протягом 90 років Україні та Угорщині вдалося побудувати цілу систему партнерства та взаємовигідних відносин.

Економіка обох країн у соціалістичні часи була дуже взаємопов'язаною. І коли відбувся розпад РЕВ, Угорщина почала економічну співпрацю із

58 Вегеш М., Остапець Ю. Основи політології. Ужгород, 2003. С. 67-90.

західними країнами, проте Україна для угорців завжди була дуже вигідним партнером.

З початку XXI століття державні відносини України та Угорщини несли стабільний та позитивний характер, не маючи ніяких критично-проблемних компонентів. Державні політичні відносини двох країн набувають свого розвитку крізь призму двосторонніх торгово-економічних відносин, прикордонної співпраці та гуманітарного співробітництва, а також в рамках євроатлантичної та європейської інтеграції.

6 березня 2007 р. відбувся офіційний візит прем'єра-міністра України Віктора Януковича в Угорщину, в рамках якого була обговорена стратегія питань та нюансів українсько-угорської співпраці, можливість використовувати транзитні можливості обох країн та підтримки Угорщини у євроінтеграції України в Європейський Союз. В результаті переговорів відбулося підписання Плану спільних дій між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки на 2007 рік. Цей План угорський прем'єр Ф. Дюрчань назвав унікальним документом, який не має і не мав аналогів в практиці угорської дипломатії.⁵⁹

Угорщина для України є дуже важливим партнером у інвестиційному співробітництві, на її частку припадає 62,5% обсягу прямих іноземних інвестицій, які укладено в економіку Закарпатської області. Якщо проаналізувати інвестиції за остання 10 років, то можна побачити, що на початку 2006 року на Закарпатті діяло понад 180 українсько-угорських підприємств. Обсяг угорських інвестицій, укладених в ці підприємства, становить 25,6 млн доларів⁶⁰.

Інвестиційна співпраця України та Угорщини, включаючи і Закарпаття, після розширення ЄС, значно посилилася на двосторонньому рівні. Так, 30

59 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

60 Напрями співробітництва України та Угорщини. URL: <https://smekni.com/a/156725-2/napryami-spvrobnitstva-ukrani-ta-ugorshchini-2/>

вересня 2004 року українсько-швейцарський консорціум приватизував угорський металургійний комбінат «Дунаферр» (згідно з договором про приватизацію, ціна 79,48% пакету акцій металургійного комбінату становила 1,72 млн євро), а потім і сталеливарний комбінат у Діюшдьорді, що можна визначити як один з найвагоміших інвестиційних проєктів України⁶¹. Можна підсумувати, що акценти двостороннього характеру економічних відносин поступово змінюються до формату реалізації комерційних та інвестиційних проєктів.

Динаміка обсягів надходження угорських інвестицій до України не зменшилась і в 2004 році, навіть за умов, коли нафтогазова компанія МОЛ «вийшла» з 6,5 млн дол. з українського ринку. За даними Державної статистики України у 2004 році в економіку України було залучено 52 млн дол. угорських інвестицій, що означало збільшення кумулятивної суми та її становлення 179,1 млн доларів.⁶²

Глобалізація економічних процесів та поглиблення інтеграції економіки України у європейський простір актуалізували питання оновлення та допрацювання над вдосконаленням дій зовнішньоекономічної стратегії держави. Щоб досягнути цієї мети, важливо включати внутрішні перетворення у формуванні та розширенні інноваційно-інвестиційної моделі економіки та результативно використовувати, враховуючи позитивний зарубіжний досвід, потенціали зовнішньоекономічного розширення.

Динаміка конкурентного середовища світової економіки для України вимагає постійного оновлення, зміцнення та вдосконалення міжнародних економічних зв'язків, а також стійкого інвестиційного розширення для тих країн, які не бажають залишатися осторонь сучасних світогосподарських процесів.

61 Кіш Є. Україна – Угорщина: сучасні пріоритетні напрями співробітництва. URL: <http://personal.in.ua/article.php?id=375>

62 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Сучасний глобалізаційний характер світу характеризується великою свободою потоку та перетоку капіталів, які можуть принести в країни як позитивні зрушення, так і викликати непередбачувані негативні зміни. Найбажанішими та небезпечними (серед різноманітних потоків капіталів) є прямі іноземні інвестиції, завдяки яким держава може не лише отримувати сучасні технології та нововведення, але й включатися до відповідних підприємств у міжнародний поділ праці, вдосконалювати менеджмент на світовому рівні, підвищувати ефективність використання ресурсів тощо. Тому, до найважливіших складових здійснення державної політики, як правило, відносять механізми залучення іноземних капіталів, насамперед прямих інвестиційних, які дозволять державі отримувати стійкі довгострокові вигоди.

Позитивний вплив ПІІ (прямі іноземні інвестиції) на прискорення економічного розвитку відбувається через:

- підтримання зростання ВВП шляхом прямого збільшення інвестицій (як складової інвестицій у структурі ВВП за категоріями кінцевого використання);
- сприяння зростанню економіки через підвищення продуктивності (як визначальний виробничий фактор);
- створення нових можливостей для працевлаштування населення (враховуючи також реструктуризацію державних підприємств);
- проєкція та створення висококонкурентних і динамічних експортоорієнтованих секторів (у тому числі і через включення у діючі та новостворювані глобальні виробничі мережі).⁶³

У загальному, позитивний вплив ПІІ проявляється через зростання і зміцнення підприємств з іноземною участю та їх вплив на підприємницьку діяльність національних виробників – іноземні підприємства та підприємства з іноземним капіталом є найдинамічнішими і найпродуктивнішими, а це

63 Юрчишин В., Маркевич К. Інвестиційна активність в країнах Вишеградської групи: виклики для України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32620523>.

мотивує національних виробників до використання їх переваг, враховуючи переваги технологічні та управлінські, що дає можливість забезпечити власну конкурентоспроможність. Ці риси особливо мають відбиток у країнах V4.

Угорщина інвестиційно приваблива для України, це проявляється у фіскальних пільгах (на період до 10 років після вкладення інвестицій зниження фіскальних пільг до 80% податку на прибуток). Фінансові пільги надаються через структурні фонди ЄС – на підвищення рівня зайнятості, конкуренції та міжнародної активності бізнес-середовища, заохочення НДДКР, підвищення енергетичної ефективності:

- субсидії, які спрямовані на заохочення та підсилення співпраці бізнесу з університетами та дослідними інститутами;
- державні «VIP субсидії», що надаються за інвестиції (інвестування не менше €10 млн);
- на створення нових робочих місць;
- на освіту, підвищення рівня кваліфікації тощо⁶⁴.

За останні 10 років інвестиційне співробітництво України та Угорщини зазнало значного розвитку. Як свідчать дані Держкомстату України станом на 01 жовтня 2008 року склав 557,1 млн. дол. США, що становить 1,4% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій вкладених в економіку України. У звітний період поступило угорських інвестицій на суму 121,3 млн. дол. США. На час 2008 року в Україні діє 441 підприємство за участю угорського капіталу, з яких 280 – спільні.⁶⁵

Найбільше коштів угорськими інвесторами інвестовано у сферу фінансової діяльності, 295,7 млн. дол. США або 53,1% від загального обсягу прямих угорських інвестицій в економіку України та в українську промисловість – 111,2 млн. дол. США, або 19,9% від загального обсягу

64 Юрчишин В., Маркевич К. Інвестиційна активність в країнах Вишеградської групи: виклики для України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32620523.pdf>

65 Там само.

прямих угорських інвестицій в економіку України (1,9% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в промисловість України).

Найбільші угорські інвестори 2008 року (компанії):

- фармацевтичний завод «Гедеон Ріхтер»;
- хімічне підприємство «Паннонпласт»;
- сільськогосподарське підприємство «Баболна»;
- таропакувальне підприємство «Дунапак-Україна»;
- аграрно виробничо-торговельна компанія Сабольч Габона.

Найбільше угорського капіталу інвестовано в регіони України:

- 75,2 млн. дол. США інвестовано в 25 підприємства Львівської області;
- 63,8 млн. дол. США інвестовано в 19 підприємств Дніпропетровської області;
- 47,6 млн. дол. США інвестовано в 7 підприємств Луганської області;
- 37,6 млн. дол. США інвестовано в 228 підприємств Закарпатської області.⁶⁶

Обсяг прямих інвестицій з України в Угорську Республіку складає 86,7 тис.дол. США (6 підприємств). З цього за видами економічної діяльності: 33,8 тис. дол. США у машинобудування, 52,9 тис.дол. США у діяльність водного господарства. За даними статистики порівняно з 2008 р. у вересні 2009 року обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорської Республіки станом на 30.09.2009 р. склав 715,1 млн. дол. США, що становить 1,9% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. У звітний період в Україну поступило угорських інвестицій на суму в 119,8 млн. дол. США. На час 2009 року в Україні діє 461 підприємство за участю угорського капіталу, з яких 280 – спільні⁶⁷.

66 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

67 Там само.

До найбільших угорських інвесторів належать

- ВАТ «Банк ОТП»,
- фармацевтичний завод «Гедеон Ріхтер»,
- хімічне підприємство «Паннонпласт»,
- сільськогосподарське підприємство «Баболна»,
- таропакувальне підприємство «Дунапак-Україна;
- аграрна виробничо-торговельна компанія Сабольч Габона.⁶⁸

Обсяг прямих інвестицій з України в Угорську Республіку станом на 30.09.2009 р. складає 92,1 тис.дол. США. У 2010 році обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорської Республіки в економіку України, як повідомляє Держкомстат України, станом на 01.01.2011р. склав 723,6 млн. дол. США, що становить 1,6% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. Динаміка надходжень прямих інвестицій з Угорщини в економіку України за даними Держкомстату України станом на 2010 рік 711.5 млн. дол. США.⁶⁹

На час 2010 року в Україні діє 474 підприємств за участю угорського капіталу, з яких 281 – спільні. Найбільші угорські інвестори залишаються без змін. У 2010 році активно зростає інтерес угорських компаній до реалізації інвестиційних проєктів в Україні, зокрема:

- Україна та Угорщина підписала угоду між угорською компанією «Buda Solar Technologies» та інвестиційною компанією «MistoServicesLimited» стосовно будівництва в Україні заводу з виробництва тонкоплівочних сонячних модулів з аморфного кремнію потужністю 18 МВт/год., з послідувачим виробництвом сонячних електростанцій з панелів вже українського виробництва. Проєкт вартував 35 млн. євро. Друга стадія проєкту реалізувала план будівництва чотирьох сонячних електростанцій. Загальна вартість 500 млн. євро;

68 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

69 Там само.

- стартувала робота над будівництвом заводу з виробництва електрообладнання в рамках інвестиційного проєкту компанії «Flextronics» (м. Мукачєво). Вартість проєкту 15 млн. дол., площа заводу 22 тис.кв. м., створено 3000 робочих місць;

- будівництво мережі міні електростанцій з використанням ефективних генеруючих установок малої потужності загальною електричною потужністю понад 200 МВт. на території України. Вартість проєкту 150 млн. євро.⁷⁰

Станом на грудень 2011 року обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорської Республіки в економіку України, за даними Держкомстату України, станом на 01.01.2012 р. склав 686,1 млн. дол. США, що становить 1,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України.⁷¹

Динаміка надходжень прямих інвестицій з Угорщини в економіку України, за даними Держкомстату України, млн. дол. США станом на 2011 рік становить 686.1 млн. дол. США. На час 2011 року в Україні діє 474 підприємств за участю угорського капіталу, з яких 281 – спільні. Найбільші угорські інвесторизалишаються без змін за попередніми роками. Інтерес угорських компаній на шляху реалізації подальших інвестиційних проєктів в Україні зростає. Так, зокрема:

- реалізація 10-ти проєктів на території Кримської АР збудівництва «винних домів» загальною вартістю близько 100 млн. дол. Проєкт реалізувався за рахунок кредитних коштів угорських фінансових установ та державних гарантій української сторони;

- продовження роботи над будівництвом заводу з виробництва електрообладнання в рамках інвестиційного проєкту компанії

70 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

71 Там само.

«Flextronics» (м. Мукачево). Вартість даного проєкту 15 млн. дол., площа заводу 22 тис.кв. м., створення 3 000 робочих місць;

- продовження реалізації будівництва на території України мережі міні електростанцій з використанням ефективних генеруючих установок малої потужності загальною електричною потужністю понад 200 МВ. Вартість проєкту 150 млн. євро.⁷²

У 2015 році, порівнюючи з попередніми роками, обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорщини в економіку України станом на 01.04.2015 р. склав 509,7 млн. дол. США, що становить 1,2% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України.

На час 2015 року в Україні діє 474 підприємств за участю угорського капіталу, з яких 281 – спільні. До найбільших угорських інвесторів належать:

- ВАТ «Банк ОТП»;
- фармацевтичний завод «Гедеон Ріхтер»;
- хімічне підприємство «Паннонпласт»;
- сільськогосподарське підприємство «Баболна»;
- таропакувальне підприємство «Дунапак-Україна»;
- аграрна виробничо-торговельна компанія «Сабольч Габона»;
- ТЗОВ, «З Бетони».⁷³

Вагомі позиції на українському ринку пасажирських авіаперевезень займає угорська компанія «WIZZAir Hungary Légitársaság». Дана компанія є провідною в Україні в сегменті бюджетних авіаперевезень «Low Cost».

За даними Українського посольства в Угорщині станом на 2018 рік вагомі українські інвестиції в Угорщині: Bonbonetti Choco Kft. (РОШЕН) (<https://www.bonbonetti.hu/>), ISD DUNAFERR (<http://www.dunaferr.hu/hu/>).

72 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

73 Там само.

Вагомі угорські інвестиції в Україні: OTP Bank (<https://ru.otpbank.com.ua/>), Wizz Air (<https://wizzair.com/>), KÉSZ-UA General Ltd (<http://kesz.ua/ru/>), Gedeon Richter Ltd (www.richter.hu/en), MOL Ukraine (<https://mol-ukraine.com.ua/ua/>), EGIS (<http://www.egis.com.ua/index.php>), «Агробудівельний альянс «Астра» (<https://astra-group.ua/>).⁷⁴

Обсяг прямих інвестицій Угорщини в Україну станом на 31.12.2018 р. склав 500,1 млн. дол. США, що становить 1,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. Обсяг інвестицій з України в Угорщину станом на 31.12.2018 р. склав 16,8 млн. дол. США.⁷⁵ (див. додаток А.)

Обсяг інвестицій з України в Угорщину станом на 01.10.2019 р. – 16,0 млн. дол. США.⁷⁶

Отже, досліджуючи структуру інвестиційної співпраці України та Угорщини, можна наголосити про стрімке збільшення двосторонніх інвестицій та розширення партнерства по співпраці, присутність зацікавлення угорських компаній в українське середовище.

України є для Угорщини інвестиційно цікавою. Також, судячи із статистичних даних, можна наголосити у розвитку інвестиційної співпраці, який погіршився в критичні для України часи від 2014 року, проте на сьогодні економіка та двосторонні інвестиції України та Угорщини починають відновлюватися та набирають стрімкого зросту.

2.2. Експортно-імпортні відносини

74 Там само

75 Там само

76 Гавриленко Н.М., Широкий Г.М. Зовнішньоекономічне співробітництво між Україною та Угорщиною.

URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-07/spivrobotnytstvo-ukraina-ugorshchyna.pdf>

Традиційно Угорщина є економічним і торговельним партнером для України. Кожного року більше трьох тисяч угорських підприємств укладає з Україною торговельно-економічні контракти. На початку XXI століття в Україні діє близько 429 підприємств із участю угорських капіталів, з яких близько 280 є спільними. В рамках експорту з Угорщини в Україну товару можна спостерігати вагоме збільшення медичного інвентару та фармакології.

З часом незмінним залишився рівень експорту електроприборів та інструментів, електропромисловості та садового інвентару. Україна для Угорщини постачає мінеральні добрива, продукцію машинобудування, верстати, органічну продукцію, енергоносії, продукцію з деревини. 25 лютого 2003 р. під час засідання Робочої групи з розгляду заяви України про вступ до СОТ було підписано Протокол з доступу до ринків товарів та послуг між Україною та Угорщиною, що стало важелем торгово-економічної співпраці двох держав. Постійно діють та проводять спільні засідання українсько-угорські міжурядові Комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. Також мають чинний вплив та побудову політичного характеру для України та Угорщини проведення засідань міжурядової Комісії з питань торгово-економічного та науково-технічного співробітництва.⁷⁷

Тенденція динамічного росту характеризувала торговельно-економічний оборот між Україною та Угорщиною на початку століття. Угорщина в першому десятилітті XXI ст. займала 8 місце серед усіх країн світу і 7 місце серед країн Європи по товарообігу України з іноземними державами. Збільшення експорту порівняно із імпортом є випереджувальними характеристиками прибутку двостороннього товарообігу⁷⁸.

Для експортних поставок товарів з України до Угорщини держави встановили стабільну експортну номенклатуру товарних груп: продукція

77 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

78 Там само.

радіоелектроніки, електроенергія, приладобудівна продукція, проводи та кабелі, лісоматеріали, вуглеводні циклічні та ациклічні, полімери етилену, руди та концентрати. Варто зазначити, що обсяги поставок цих груп зростають з кожним роком. Україна користується великим обсягом запитів від угорських підприємців стосовно співпраці та бажанням купувати товари, що свідчить про високий інтерес від угорської сторони для України. Досить високим є потенціал українського експорту⁷⁹.

Україна імпортує з Угорщини такі товарні позиції: схеми інтегровані електронні, лікарські засоби, полімери етилену, приладобудівна продукція, органіка та нафтохімія, легкові автомобілі, кабельна та провідна продукція та паперова продукція. Успішна реалізація стратегії посилення експортно-економічної політики зберегла тенденцію її розвитку, який процвітає завдяки зусиллям, переважно, з Угорщини, яка активно укріплює свої позиції на українському ринку збуту. Сфера вирощування енергетичних рослин, переробки біомаси рослинного походження на паливних гранул та брикетів, виробництво біопалива, а також розвиток сфери біоенергетики в Україні також приділяє значну увагу залученням угорських інвесторів⁸⁰. У Закарпатській області започаткували проєкт «Дослідження комплексного використання біомаси у спільному прикордонному регіоні», який спільно фінансує Євросоюз у рамках Програми Сусідства Європейського Союзу «Угорщина – Словаччина – Україна». За даними Держкомстату України, обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорщини станом на кінець 2008 року склав 595,5 млн. доларів США, який становить 1,7% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. У 2008 році прямих угорських інвестицій до України надійшло на суму 184,3 млн. доларів США.⁸¹

79 Там само.

80 Там само.

81 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

На даний час в Україні діє близько 1080 підприємств із участю угорських капіталів, більшість – спільні. До найбільших угорських інвесторів слід зарахувати такі компанії: банк «ОТП», фармацевтичний завод «Гедеон Ріхтер», хімічне підприємство «Паннонпласт», сільськогосподарське підприємство «Баболна», таропакувальне підприємство «Дунапак-Україна» та аграрна виробничо-торговельна компанія «Сабольч Габона». Обсяг прямих інвестицій з України в Угорську Республіку становить близько 92,1 тис. доларів США. В Угорщині діє український капітал в сумі понад 1 млрд доларів, що надійшов від іноземних компаній консорціуму корпорації «Індустріальний Союз Донбасу» та швейцарської компанії Dufenco International Trading Holding Ltd. Ці дані свідчать про зріст динамічного розвитку українсько-угорських торговельно-економічних відносин з початку ХХІ століття та останніми роками. Україні та Угорщині вдалося побудувати та вдосконалити договірно-правову базу, суттєво збільшуючи товарообіг та оптимізувати його структуру та забезпечувати позитивне сальдо взаємної торгівлі, активізувати власні інвестиційні процеси.⁸²

Якщо говорити про українсько-угорські експортно-імпорتنі відносини кінця ХХ – початку ХХІ ст., то варто зробити акцент на зближенні двостороннього співробітництва за рахунок дружби та взаємовигідних державних дій. Беззаперечними досягненнями співпраці України та Угорщини розпочинаючи з 90-го року є створення стійкої системи міждержавних відносин на всіх рівнях. Сюди можна віднести: регулярні візити, переговори між державними діячами, главами урядів, парламентів, міністерств, відомств, зустрічі керівників органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій тощо.

Після 2004 року динаміка торгово-економічних відносин України та Угорщини змінюється. Українські аналітики прогнозували негативні наслідки

82 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

розширення ЄС, які стосувалися торгово-економічних зв'язків України та країн Центральної Європи, проте українсько-угорський товарообіг динамічно зріс. Станом на 2004 рік міждержавний товарообіг між Україною та Угорщиною збільшився на 30%. Цю тенденцію простежували і в регіональному вимірі економічної співпраці Угорщини та Закарпатської області. Для порівняння, у 2003 році зовнішньоторговельний обіг товарів між Угорщиною та Закарпатською областю становив 193,9 млн дол. і цього показника у 2004 році було досягнуто вже за перші десять місяців⁸³.

Після набуття Угорщиною повноправного членства в ЄС українсько-угорські економічні зв'язки ще більше продовжують зростати, першою чергою у прикордонному регіоні Закарпатської області. Обіг зовнішньої торгівлі Закарпаття та Угорщини становить п'яту частину загального українсько-угорського зовнішньоторговельного обігу. На Закарпатті функціонують більше 60% угорських спільних підприємств та туди спрямовалося 30% експорту капіталу. Згідно зі статистичними даними, питома вага Угорщини в загальному обсязі зовнішньої торгівлі Закарпатської області станом на 2004 рік становила 19,9%, в експорті – 27,5%, в імпорті – 12,4%. Угорщина імпортувала із Закарпаття у 2004 році товарів на суму 166,4 млн дол., приріст дорівнював 25,7%, обсяг експорту в Закарпатську область угорських товарів становив 76,3 млн дол., що відповідно перевищило рівень 2003 року на 24,1%. Сальдо балансу зовнішньої торгівлі Закарпаття та Угорщини досягло 90,1 млн доларів та присвоїло статус позитивного. Порівняно з попередніми роками, за дев'ять місяців 2005 року зовнішньоторговельний обіг Закарпаття з Угорщиною становив 215,3 млн дол., тобто збільшився на 31,3%. Сальдо балансу зовнішньої торгівлі Закарпаття та Угорщини у 2005 році становило 55,6 млн дол.: в Угорщину імпортовано товарів на суму 135,4 млн дол. (на 17,8% більше ніж за дев'ять

83 Кіш Є. Україна – Угорщина: сучасні пріоритетні напрями співробітництва. URL: <http://personal.in.ua/article.php?ida=375>

місяців 2004 р.), експортовано в Закарпаття товарної продукції на 79,8 млн дол. (на 63,0% більше ніж за дев'ять місяців 2004 р.).⁸⁴

За даними статистики у 2004 році угорська частка в загальному обсязі українського експорту становила 2,5%, це означало те, що Угорщина зайняла восьме місце серед найбільших ринків для України. На сьогодні Україна займає друге місце по партнерству зовнішньої торгівлі для Угорщини після Росії. Дані за 2005 рік свідчать про зростання (на 46,5%) угорського експорту до України.⁸⁵

Нині Україна та Угорщина є важливими партнерами в сфері економічного співробітництва. У 2015 році українсько-угорський товарообіг становив 2,5 млрд дол. США, а протягом останніх 10 років зростання середньорічного обороту відбувалося на рівні 35–40%. Республіка Угорщина зайняла 5-те місце серед країн ЄС у 2005 році як зовнішньоторговельний партнер України в експорті товарів (909,7 млн дол. США) після Італії, Польщі, Німеччини та Іспанії, та посіла 3 місце серед країн ЄС в імпорті (1,6 млрд дол. США) після Німеччини та Польщі.⁸⁶

Можна зробити висновок, що за 10 років, після вступу Угорщини в ЄС, зміна товарних груп відбулася як в експорті, так і в імпорті. Експорт: перші позиції зайняв експорт електричних машин та устаткування, заліза, сталі, мінерального палива та нафтопродуктів, посунувши продукцію деревообробної промисловості. Імпорт: мінеральне паливо, електричні машини та устаткування, полімерні матеріали та пластмаса посунули імпорт засобів наземного транспорту.

Структура товару українсько-угорської торгівлі відрізняється схожістю та переважає продукцією машинобудування, чорної металургії та переробної

84 Там само.

85 Там само

86 Дерій Ж., Зосименко Т. Поточний стан та перспективи удосконалення економічної співпраці між Україною та Угорщиною. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32751/2/GEB_2020v65n4_Derii_Z-Ukraine_Hungary_economic_cooperation_18-27.pdf

промисловості (фармакологія, хімічна, алюмінієва і текстильна промисловість).

Аналіз динаміки товарних позицій в експорті та імпорті країн за 2000-2014 рр. (перші 10 років торговельної співпраці), показав, що український експорт в Республіку Угорщина переважав часткою мінерального палива, добрив, чорних металів, продукції деревообробної промисловості, органічної хімії та електричного обладнання. З 2006 року перше місце зайняло електричне обладнання, експорт якого збільшився в 22 рази в порівнянні з 2000 р., а в 2014 р. в 73 рази. Імпорт товарів з Угорщини протягом 2000-2004 рр. переважав пластмасами та полімерними матеріалами, фармацевтичною продукцією та електричними машинами. В 2006 р. перші позиції зайняв імпорт електричного обладнання, а також зросла частка мінеральних добрив, нафти і продуктів її перегонки, істотно збільшившись у 2014 р. у 20 разів. Це сталося внаслідок нарощування темпів розвитку електротехнічної галузі між двома країнами.⁸⁷

Серед досліджуваних факторів найбільший вплив на ВВП Угорщини має імпорт України електричних машин та устаткування і деревини та виробів з деревини, а найменший – імпорт алюмінію й продуктів з нього та мінерального палива, нафти і продуктів її перегонки. При цьому на ВВП України найбільший вплив має експорт до Угорщини електричних машин та устаткування, а також заліза та сталі. Серед досліджених факторів впливає на ВВП України імпорт з Угорщини фармацевтичної продукції та ядерних реакторів, котлів і машин, а найменший – це імпорт засобів наземного транспорту крім залізничного та мінерального палива, нафти і продуктів її перегонки. Слід виокремити, що на ВВП Угорщини найбільше має вплив експорт до України пластмас, полімерних матеріалів, паперу та картону, а

⁸⁷ Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

найменший – ядерних реакторів, котлів, машин та засобів наземного транспорту крім залізничного.

Держкомстат України надає показники зовнішньої торгівлі України та Угорщини. Дані статистики говорять, що структура українського експорту в Угорщину у січні-червні станом на 2008 р. (останні 10 років) була такою: передавачі для радіотелефонного зв'язку – 19,02% від загального експорту товарів з України до Угорщини; напівфабрикати із заліза та легованої сталі – 15,1% від загального українського експорту товарів; електроенергія – 14,3 % від загального українського експорту товарів; продукція приладобудування – 7,6% від загального українського експорту товарів; проводи ізольовані, кабелі – 5,4% від загального українського експорту товарів; лісоматеріали – 2,7% від загального українського експорту товарів; вуглеводні циклічні – 2,2% від загального українського експорту товарів; полімери етилену – 2,1% від загального українського експорту товарів. У звітний період на вище перераховані товарні групи припадало 68,1% від загального обсягу експорту товарів із України до Угорщини.⁸⁸

Структура українського імпорту в Угорщину у січні-червні 2008 р.: лікарські засоби – 6,6% від загального імпорту товарів з Угорщини; схеми інтегровані електронні припадало 6,3% від загального імпорту товарів з Угорщини; полімери етилену – 4,7% від загального імпорту товарів з Угорщини; частини для апаратури товарної позиції 8519 – 4,4% від загального імпорту товарів з Угорщини; проводи ізольовані – 4,4% від загального імпорту товарів з Угорщини; електроустаткування звукове або відео-сигналізаційне – 4,1% від загального імпорту товарів з Угорщини; частини для апаратури товарної позиції 8525 – 3,9% від загального імпорту товарів з Угорщини; вуглеводні циклічні – 2,8% від загального імпорту товарів з Угорщини; автомобілі легкові – 2,7% від загального імпорту товарів з Угорщини; продукти, що використовуються для годівлі тварин – 2,6% від

⁸⁸ Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

загального імпорту товарів з Угорщини; кукурудза – 2,4% від загального імпорту товарів з Угорщини. У звітний період на вище перераховані товарні групи припадало 37,6% від загального обсягу імпорту товарів із Угорщини до України.⁸⁹

У 2009 р. у порівнянні з відповідними даними 2008 року, український експорт товарів скоротився на 48,7% і становив 668,8 млн. доларів США, а імпорт – на 51,4% і склав 595,7 млн. доларів США. Товарообіг з Угорщиною за 11 місяців 2009 року у порівнянні з даними 2008 року скоротився на 49,9% і склав 1264,5 млн. доларів США. У двосторонній торгівлі товарами між Україною та Угорщиною, як і на протязі минулих років, сальдо для України було позитивним і склало у січні-листопаді 2009 року 73,1 млн. доларів США.⁹⁰

За свідченнями аналізу товарної структури українського експорту до Угорщини у січні-листопаді 2009 р., так само як і в минулі роки, її формували як «традиційні» товарні позиції (енергоносії, мінеральна сировина та напівфабрикати), так і готова продукція (машини, обладнання, механізми, апаратура, тощо).

Структура українського експорту в Угорщину за січень-листопад 2009 р.: частини, призначені виключно або головним чином для апаратури товарних позицій 8525 – 8528, на цю товарну позицію припадало 13,5% від загального експорту товарів з України до Угорщини; напівфабрикати з вуглецевої сталі – 11,3%; проводи ізольовані, кабелі 10,1%; електроенергія – 7,93%; електричні водонагрівачі акумулювальні або без інерційні та електричні нагрівачі занурені – 4,7%; осцилоскопи, спектроаналізатори та інші прилади і апаратура для вимірювання – 4,5%; електронні інтегровані схеми та електронні мікромодулі – 4,1%; добрива мінеральні або хімічні,

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

азотні – 3,9%; лісоматеріали оброблені, розпиляні або розколоті уздовж – 2,6%; костюми, комплекти, піджаки, штани – 1,9%.⁹¹

У січні-листопаді 2009 р. на вище перераховані 10 товарних груп припадало 65,8% від загального обсягу експорту товарів із України до Угорщини.

Структура українського імпорту з Угорщини у січні-листопаді 2009 р.: лікарські засоби на цю товарну позицію припадало 16,7% від загального імпорту товарів з Угорщини; продукти, що використовуються для годівлі тварин – 9,6%; папір туалетний та аналогічний папір – 4,9%; полімери етилену в первинних формах – 4,8%; передавачі для радіотелефонного, радіотелеграфного зв'язку, радіомовлення або телебачення – 4,5%; автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби – 4,3%; кукурудза – 2,9%; проводи ізольовані, кабелі – 2,4%; металоконструкція – 1,9%; інші овочі, приготовлені або консервовані без додання оцту чи оцтової кислоти – 1,5%.⁹²

У січні-листопаді 2009 р. на вище перераховані 10 товарних груп припадало 54,6% від загального обсягу імпорту товарів із Угорщини до України.

Основною причиною різкого скорочення обсягів двосторонньої торгівлі стала світова фінансова криза, яка з усіх країн світу в найбільшій мірі торкнулася України та Угорщини.

І півріччі 2011 р. в порівнянні з відповідними даними 2010 р., український експорт товарів зріс на 76,5% і склав 602,9 млн. доларів США (1,6% від загального українського експорту товарів), а імпорт - на 22,9% і склав 609,1 млн. доларів США (2,0% від загального імпорту товарів Україною). Товарообіг з Угорщиною в I півріччі 2011 р. у порівнянні з даними 2010 р. зріс на 55,7% і склав 1212,3 млн. доларів США. У I півріччі 2011 р. в

91 Там само.

92 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

двосторонній торгівлі товарами між Україною та Угорщиною сальдо для України було негативним і склало 6,0 млн. доларів США.⁹³

Аналіз товарної структури українського експорту до Угорщини свідчить про те, що в I півріччі 2011 р., так само як і в минулі роки, її формували як «традиційні» товарні позиції (енергоносії, мінеральна сировина та напівфабрикати), так і готова продукція (машини, обладнання, механізми, апаратура, тощо).

Структура українського експорту в Угорщину в січні-червні 2011 р.: приймальна апаратура телевізійна (на цю товарну позицію в 2010 р. припадало 21,5% від загального експорту товарів з України до Угорщини або 126,6 млн. дол.США); частини, проводи ізольовані, кабелі: 21,2% або 125,7 млн. дол. США; руди та концентрати залізні, включаючи випалений пірит– 5,1% або 30,1млн. дол. США; електричні водонагрівачі акумулювальні або безінерційні та електричні нагрівачі занурені – 4,8% або 28,9 млн. дол. США; напівфабрикати з вуглецевої сталі – 3,4% або 20,8 млн. дол. США; електроенергія – 3,4% або 20,7 млн. дол. США; нафта і нафтопродукти – 3,3% або 20,5 млн. дол. США; вуглеводні ациклічні– 3,0% або 18,3 млн. дол. США; олія соняшникова, рафінована або нерафінована– 2,4% або 14,3 млн. дол. США; лісоматеріали оброблені, розпилянні або розколоті уздовж – 2,4% або 14,2 млн. дол. США.⁹⁴

В січні - червні 2011 р. на вище перераховані 10 товарних позицій припадало 73,8% від загального обсягу експорту товарів із України до Угорщини.

Структура українського імпорту з Угорщини вказує на стабільну товарну структуру імпорту: лікарські засоби, засоби радіо - телезв'язку, хімічна та електропродукція, корми для годівлі тварин.

93 Там само.

94 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

В I півріччі 2011 р. перші 10 товарних позицій були наступні: апарати електричні телефонні, відеотелефони – 10,4% або 63,3 млн. дол. США; проводи ізольовані, кабелі – 10,1% або 62,7 млн. дол. США; кукурудза – 8,2% або 49,6 млн. дол. США; лікарські засоби (ліки) – 6,1% або 37,2 млн. дол. США; нафта і нафтопродукти – 4,5% або 27,9 млн. дол. США; полімери етилену в первинних формах: – 3,8% або 23,1 млн. дол. США; арматура ізолювальна – 3,7% або 22,5 млн. дол. США; електрична апаратура для комутації, захисту, приєднання до електричних кіл – 3,2 % або 19,6 млн. дол. США; папір туалетний та аналогічний папір, целюозна вата або полотно з целюлозних волокон – 2,7% або 16,7 млн. дол. США; продукти, що використовуються для годівлі тварин – 2,1% або 12,3 млн. дол. США.⁹⁵

Аналіз товарної структури українського експорту до Угорщини говорить про те, що в I кв. 2012 р., так само як і в минулі роки, її формували як «традиційні» товарні позиції (енергоносії, мінеральна сировина та напівфабрикати), так і готова продукція (машини, обладнання, механізми, апаратура, тощо).⁹⁶

Структура українського імпорту з Угорщини вказує на стабільну товарну структуру імпорту: лікарські засоби, засоби радіо та телезв'язку, хімічна та електропродукція, корми для годівлі тварин.

У 2013 році порівняно з 2012 р., український експорт товарів зріс на 3,1% і склав близько 1,6 млрд. доларів США (2,5% від загального українського експорту товарів), імпорт зріс на 20,8% і склав близько 1,4 млрд. доларів США (1,8% від загального імпорту товарів Україною). Товарообіг з Угорщиною у 2013 р. зріс на 10,8% та склав близько 3,0 млрд. доларів США. У зазначений період у двосторонній торгівлі товарами між Україною та

95 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

96 Там само.

Угорщиною сальдо для України було позитивним і склало 156,4 млн. доларів США.⁹⁷

У 2018 році загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та Угорщиною зріс у порівнянні з 2017 р. на 19,1% (на 504,5 млн. дол. США) і склав 3 млрд.152 млн. дол. США. При цьому експорт зріс на 26,2% (на 382,0 млн. дол. США) та склав 1842,7 млн. дол.США, імпорт зріс на 10,3% (на 122,5 млн. дол.США), до 1309,6 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України склало 533,1 млн. дол. США.

У 2018 році порівняно з показниками 2017 року український експорт товарів зріс на 24,1% і склав 1646,3 млн. дол. США (3,5% від загального українського експорту товарів), імпорт зріс на 10,0% і склав 1267,8 млн. дол. США (2,2% від загального імпорту товарів України). Товарообіг з Угорщиною у 2018 р. зріс на 17,6% та склав 2 млрд. 914 млн. дол. США. У зазначений період у двосторонній торгівлі товарами між Україною та Угорщиною сальдо для України було позитивним і склало 378,5 млн. дол. США.⁹⁸

Аналіз товарної структури українського експорту до Угорщини свідчить про те, що у 2018 р., так само як і в попередні роки, основними товарними групами українського експорту були: електричні машини (51,0%); палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки (13,0%); руди, шлаки і зола (9,9%) чорні метали (5,5%).

Угорський імпорт у 2018 р., відповідно до попередніх років, і надалі характеризувався стабільною товарною структурою: електропродукція, палива мінеральні, транспортні засоби, продукція хімічної промисловості, машинобудування, лікарські засоби, сільськогосподарська продукція тощо.

За результатами 2018 р. обсяг взаємної торгівлі послугами склав 238,2 млн. дол. США і зріс на 40,8%. Експорт послуг зріс на 33,5% (на 62,1 млн.

97 Там само.

98 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

дол. США) та становив 196,4 млн. дол.США, імпорт зріс на 18,0% (на 7,0 млн. дол.США) до 41,8 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України склало 154,6 млн. дол. США. У січні 2019 р. товарообіг склав 215,5 млн. дол. США (зменшився на 3,6%), експорт – 129,9 млн. дол. США (зменшився на 4,4%), імпорт – 85,6 млн. дол. США (зменшився на 0,5%). Позитивне сальдо для України – 44,3 млн. дол. США.⁹⁹

За даними Державної служби статистики України у 2019 р. загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та Угорщиною зменшився у порівнянні з 2018 р. на 2,3% (на 72,1 млн. дол. США) і склав 3 млрд. 72 млн. дол. США. При цьому експорт зменшився на 3,7% (на 68,0 млн. дол. США) та склав 1774,5 млн. дол. США, імпорт зменшився на 0,3% (на 4,1 млн. дол. США), до 1297,9 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України склало 476,6 млн. дол. США.¹⁰⁰

У 2019 р., в порівнянні з показниками 2018 р., український експорт товарів зменшився на 5,1% і склав 1562,8 млн. дол. США (3,1% від загального українського експорту товарів), імпорт зменшився на 1,5% і склав 1241,6 млн. дол. США (2,0% від загального імпорту товарів України). Товарообіг з Угорщиною у 2019 р. зменшився на 3,5% та склав 2 млрд. 804 млн. дол. США. У зазначений період у двосторонній торгівлі товарами між Україною та Угорщиною сальдо для України було позитивним і склало 321,2 млн. дол. США.¹⁰¹

За результатами 2019 р. обсяг взаємної торгівлі послугами склав 268 млн. дол. США і зріс на 11%. Експорт послуг зріс на 6,4% (на 15,3 млн. дол. США) та становив 211,7 млн. дол. США, імпорт зріс на 29,6% (на 14,5 млн.

99 Державний комітет статистики України. URL: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

100 Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/271-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>

101 Там само.

дол. США) до 56,3 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України склало 155,3 млн. дол. США.¹⁰²

Для покращення торговельно-економічної співпраці між Україною та Угорщиною та її подальшого розвитку було створено Спільну міжурядову українсько-угорську комісію з питань економічного співробітництва та Українсько-угорську міжурядову змішану комісію з питань транскордонного та прикордонного співробітництва.

Отже, експортно-імпортна співпраця України та Угорщини характеризується зростаючими темпами після вступу Угорщини до Європейського Союзу. Угорщина зацікавлена в торговельній співпраці з Україною й надалі. Судячи із динаміки показників зовнішньої торгівлі від 2004 року можна прогнозувати приріст економічної та торговельної співпраці (покращення імпотрно-експортних відносин).

Висновки до розділу 2.

Угорщина для України є дуже важливим партнером у інвестиційному співробітництві, на її частку припадає 62,5% обсягу прямих іноземних інвестицій, які укладено в економіку Закарпатської області.

Експортно-імпортні відносини між Україною та Угорщиною характеризуються стрімким покращенням у зрості. Після вступу Угорщини до ЄС економічна співпраця двох країн перейшла в русло розвитку. Угорщина є одним з перших інвестиційних партнерів для України. Політика Угорщини спрямована на зацікавлення в співпраці не лише державного рівня, а й економічно-торговельного.

Аналіз інвестиційного та імпортно-експортного співробітництва України та Угорщини дозволяє прогнозувати подальшу успішну співпрацю. Звичайно, проаналізувавши економічні показники кризового періоду для

¹⁰² Там само.

України, а саме 2014-2016 роки, можна звернути увагу на падіння економічної співпраці, проте ріст економічних показників наступних років прогнозує подальший розвиток інвестиційного та торговельного співробітництва.

Знання про культуру в сучасному суспільстві справді унікальні. Вони об'єднують в собі повсякденні уявлення про культуру як процес залучення до цінностей, створених людством, і певних канонів поведінки в суспільстві, а також принципово відрізняються від звичайних роздумів про неї різних дослідників. Вчені ще з часів античності намагаються досягнути таємниці культури. Для них завжди було очевидно, що культура принципово несвідома до її зовнішніх проявів нормативного порядку, і вже тим більше – до дозволених реалій.

Українсько-угорська співпраця сучасності у галузі культури, освіти і науки має конкретизований характер. Важливе значення надається питанням про здійснення забезпечення прав національних меншин, які проживають в Україні та Угорщині. Дане питання є одним із важливо-цільових питань двосторонньої співпраці, оскільки на території України (в основному в Закарпатській області) проживають угорські національні меншини численністю понад 155 тис. осіб, та в Угорщині – українські меншини (понад 5 тис. осіб).¹⁰³

Позитивні зрушення у цій сфері двосторонніх відносин забезпечує робота змішаної Міжурядової українсько-угорської Комісії з питань забезпечення прав національних меншин, XIII засідання якої відбулося в Будапешті у липні 2007 р., XIV – в Ужгороді у вересні 2008 р. та здійснило позитивні зміни двосторонньої співпраці України та Угорщини і покращило умови проживання та забезпечення прав національних меншин. Остання

103 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

зустріч представників комісії щодо підготовки зустрічі президентів України та Угорщини відбулося в липні 2020 р.¹⁰⁴

Також Україна та Угорщина домовилися про діяльність і створили двосторонню Міжурядову комісію з питань наукового та технічного співробітництва. VI засідання Комісії відбулося 25–26 квітня 2007 р. у Будапешті, VII засідання відбулося в Києві 10–11 лютого 2009 р.¹⁰⁵

Дуже важливою складовою елементу гуманітарних українсько-угорських відносин є те, що в Україні та Угорщині кожного року відкриваються нові пам'ятники. До прикладу, на Верецькому перевалі встановлено пам'ятний знак на честь переходу угорськими племенами Карпат.

Започаткування втілення у життя Українсько-угорської декларації «Спільна пам'ять заради майбутніх поколінь», яка підписана 10 липня 2007 року у Будапешті у ході державного візиту президента України В.А. Ющенко до Угорської Республіки є відкриття пам'ятного знаку військовополоненим та інтернованим громадянам Угорщини, які загинули у таборах НКВС на території України протягом 1944–1950 рр. внаслідок виконання домовленостей між Україною та Угорщиною, які були укладені 7 листопада у 2008 році. Цей крок високо оцінений не лише в обох країнах, але й іншими державами Європи та світу.¹⁰⁶

25 липня 2009 р. вперше у новітній історії Угорщини в населеному пункті Вор'юлопош Ніртелекського міського органу самоврядування на місці колишнього накопичувального табору, де у 1939 році перебували понад 300 патріотів Карпатської України, відкрили пам'ятну дошку січовим стрільцям в знак розвитку до дотримання положень зазначеної Декларації. Наразі, на продовження реалізації положень Декларації, у с. Дерцен Мукачівського

104 Україна і Угорщина виконали одну з передумов зустрічі Орбана і Зеленського. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/07/14/7259310/>

105 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

106 Там само.

району Закарпатської області побудовано Центральне інтернаціональне кладовище військовослужбовцям, партизанам та особам, інтернованим під час військових дій, яке назвали на честь меморіального парку «Примирення за спільну Європу», що також продовжувало реалізацію положень Декларації.¹⁰⁷

Посольство України в Угорщині також посприяло завершенню роботи зі встановлення в м. Києві пам'ятника Шандору Петефі, що послугувало підтвердженням рівня державних відносин між Україною та Угорщиною. Пам'ятник видатному угорському поету та революціонеру Ш. Петефі прикрашає столицю України так само, як і столицю Угорщини прикрашає пам'ятник великому українському Кобзареві Тарасу Шевченку. Також в Будапешті на стіні першої Дипломатичної місії УНР було встановлено пам'ятну дошку з нагоди 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки¹⁰⁸.

Позитивною складовою українсько-угорських відносин є те, що Угорщина стала однією з перших держав у Європі, парламент якої одноголосно підтримав Україну в справі засудження Голодомору в Україні 1932-1933 рр. як акту геноциду українського народу. Дану Постанову Державні Збори Угорщини одноголосно ухвалили 24 листопада 2003 р. Також Угорщиною було підтримано Спільну заяву по Голодомор країнами-членами ОБСЄ 30 листопада 2007 р. у Мадриді. А 25 січня 2008 р. Секретаріатом ПАРЄ була зареєстрована пропозиція до резолюції «Необхідність міжнародного засудження Голодомору в Україні 1932–1933 рр.», яку серед інших підтримала й Угорщина.¹⁰⁹

23 жовтня 2008 р. під час засідання Європарламенту угорські депутати підтримали ухвалення резолюції, де Голодомор було визнано. 12 грудня

107 Бабинець І.І. Закарпаття в системі міждержавних відносин України і Угорської Республіки (1991– 2004 рр.): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2004.

108 Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

109 Там само.

2008 р. Угорщина підписала офіційний документ 63-ї сесії Генеральної асамблеї ООН – Декларацію «Про вшанування 75-ї річниці Голодомору 1932–33 років в Україні». Проведення у вересні 2008 р. угорського етапу міжнародної поминальної акції «Незгасима свічка» ще один етап засвідчення підтримки Угорщиною українських зусиль стосовно донесення правди про роки Голодомору. 29 квітня 2009 р. у Будапешті президент України В.А. Ющенко посприяв відкриттю пам'ятника жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.¹¹⁰

Україна та Угорщина завжди зацікавлена в регулярному проведенні заходів з метою вшанування пам'яті ч відзначення особливих дат, що стосуються історії обох держав.

В Україні встановили більше 60 пам'ятників та пам'ятних дощок угорським політичним та культурним діячам. Наприклад останніми роками було встановлено пам'ятні знаки «Турул» та угорському поету Ш. Петефі у Мукачівському замку, графу Ференцу Ракоці II у Закарпатті (2008 р.), пам'ятник Ш.Петефі у Києві (2009 р.)¹¹¹.

В Угорщині, як уже вище згадано, відкрито пам'ятник Т.Шевченку у м. Будапешті (2007 р.), також у 2009 році відкрито у Будапешті пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933 років в Україні, у м. Чомор у 2010 році відкрито Меморіальний знак жертвам Голодомору 1932-1933 р. в Україні, також у Будапешті відкрито пам'ятну дошку на будинку, де діяла Надзвичайна Дипломатична місія УНР в Угорщині (2011 р.). 16 листопада 2018 року у м. Сегед відкрили пам'ятник жертвам Голодомору в Україні 1932-33 років. У м. Токай розпочато роботу для встановлення пам'ятника Г. Сковороді.¹¹²

110 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

111 Українсько-угорське співробітництво в галузі культури та мистецтва. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/273-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>

112 Там само.

У серпні 2014 року за сприяння Посольства України в Угорщині у м. Будапешт та озері Балатон і Веленце розпочато організацію відпочинку дітей з України, батьки яких загинули під час подій на Майдані або в ході АТО/ООС у східних областях України. За сприяння організації угорської сторони і ДСУУ та Посольства України в Угорщині у цих літніх таборах на угорському озері Веленце м. Гордонь та Огард відпочило біля 700 дітей з сімей учасників АТО на сході України. У 2017 році 21 по 28 квітня в рамках проєкту «Зігрій душу» та за ініціативи Посольства України в Угорщині і фінансування Канцелярії ПМ Угорщини та завдяки підтримці угорського мецената М.Інанчі в м. Хайдусобосло пройшли реабілітацію десять учасників АТО, а з 21 по 31 травня 2017 р. у рамках цього проєкту в м. Печ за фінансування угорського підприємця З.Хорвата, пройшли реабілітацію 7 учасників АТО. 11 червня 2017 року відбулася знакова зустріч Президента України П. Порошенка та групи дітей з сімей учасників АТО, які в перший день безвізового режиму України з ЄС їхали відпочивати в Угорщину.¹¹³

Щороку в Будапешті проводиться дипломатичний ярмарок об'єднаний дружинами дипломатів «Diplomatic Spouses Budapest», який є культурно важливою та іміджевою подією. У 2018 році у цьому ярмарку взяло участь близько 46 акредитованих в Угорщині дипломатичних місій, серед чого Україна вже втретє була представлена (26 листопада, Diplomatic Fair 2017). На ярмарок Україною було підготовлено стенд, на якому було поміщено інформаційні матеріали про Україну, картини українських дітей та професійних художників, українські сувеніри, національну кондитерську продукцію, горілчані вироби та коньяки, національну символіку, вишивані рушники, фольклорні роботи українських майстрів та сувеніри з України. Особливістю виокремлення України на цьому ярмарку став широкий вибір страв української кухні, які отримали високу оцінку серед відвідувачів, а також унікальні вироби ручної роботи з українською вишивкою. Під час

113 Там само.

проведення ярмарку, було зібрано певну суму коштів, які було передано для розповсюдження серед визначених організаторами благодійних організацій в Угорщині¹¹⁴.

Високо оціненим гуманітарним заходом стала акція угорського бізнесмена З. Хорватау по зборі коштів для спорудження сучасного європейського дитячого майданчика у місті Волноваха, який згодом був відкритий 9 вересня 2017 року, а також за його сприяння реалізація міжнародного соціального проєкту «Дитячий футбол миру», в рамках якого 2 та 3 грудня 2017 року дітьми з м. Волноваха проведено товариські матчі в місті Дебрецен та м. Будапешт.¹¹⁵

Завдяки співпраці Державного самоврядування українців Угорщини (ДСУУ) та Товариства угорської культури Угорщини (ТУКУ) продовжує здійснюватися суспільно-активна робота у таких напрямках, як висвітлення найбільш яскравих фактів культурно-історичної спадщини України та вшанування пам'ятних днів з культурного напрямку, подій політичного і соціально-економічного життя сучасної України, відзначення пам'ятних дат та святкування ювілеїв. Слід зазначити, що кожного року у січні проводяться заходи з відзначення Дня Соборності України, у березні-квітні вечори пам'яті Т.Шевченка, у квітні поминальні заходи з нагоди річниці Чорнобильської трагедії та у травні до Дня пам'яті жертв політичних репресій, поминальні заходи з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів та у листопаді державний конкурс художнього читання творів українською мовою «Джерело»¹¹⁶.

У Будапешті проводяться заходи з поминальними літургіями та церемоніями покладання квітів до пам'ятників жертвам Голодомору 1932-

114 Бенце В. Аспекти українсько-угорських відносин 2004-2019 // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (19-20). Ужгород, 2019. С. 151.

115 Українсько-угорське співробітництво в галузі культури та мистецтва. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/273-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>.

116 Бенце В. Аспекти українсько-угорських відносин 2004-2019 // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (19-20). Ужгород, 2019. С. 151.

1933 рр. в Україні та до меморіального знаку жертвам Голодомору у м. Чомор. Також проводиться урочиста хода центральними вулицями Будапешта та вечори пам'яті жертв голодоморів у приміщенні Центру української культури і документації м. Будапешт та різні флешмоби та акції.¹¹⁷

16 листопада 2017 р. з нагоди 100-річчя української дипломатії було проведено серію заходів. Самоврядування Українців в Угорщині та делегація Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин і Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв здійснила спільне покладання квітів до будинку з меморіальною дошкою, де розташовувалась надзвичайна дипломатична місія УНР у Будапешті у 1918-1924 рр., а також квітів до пам'ятника Т.Г.Шевченка.¹¹⁸

3 грудня 2017 р. з нагоди 100-річчя української дипломатії Державне самоврядування українців Угорщини в Будапешті провело конференцію та відкрило виставку відомих українських митців і провело святковий концерт за участю українського фольклорного гурту «Гроно», який відбувся 15 грудня. Посольство України в Угорщині 21 грудня організувало фотовиставку «Україна та Угорщина очима українських дипломатів» з концертом відомого українського гітариста, переможця Будапештського міжнародного конкурсу гітаристів Марка Гопчія¹¹⁹.

Посольство України в Угорщині здійснює дуже великий внесок у культурно-гуманітарне співробітництво України та Угорщини. Більше 20 років воно керує Великоберезнянською санаторною школою-інтернатом у Закарпатській області, в якій мають змогу навчатися діти-сироти, напівсироти та діти з малозабезпечених сімей, які хворіють на серцево-судинні захворювання. Учні інтернату кожного року з участі благодійних організацій

117 Українсько-угорське співробітництво в галузі культури та мистецтва. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/273-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>.

118 Там само.

119 Там само.

та підтримки Посольства України в Угорщині отримують допомогу у вигляді спортивного та канцелярського приладдя, новорічних подарунків тощо.

Українсько-угорське співробітництво в освітній сфері відбувається за такими напрямками: взаємодія між Міністерством освіти і науки України та Міністерством людських ресурсів Угорщини; пошук, встановлення і налагодження зв'язків та розвиток співробітництва між українськими і угорськими навчальними закладами різних ступенів акредитації та фахової спрямованості; залучення українських студентів і молодих спеціалістів до участі у конкурсах з отримання стипендій для навчання у вищих навчальних закладах Угорщини та інших країн Європейського Союзу; забезпечення освітніх потреб української національної меншини в Угорщині та угорської національної меншини в Україні.¹²⁰

Україна підтримує зв'язки з багатьма вищими навчальними закладами Угорщини, зокрема Будапештським університетом ім. Л. Етвеша, Центральноевропейським Університетом, що знаходиться у м. Будапешт, Будапештським університетом «Корвінус», Інститутом Короля Сигізмунда у м. Будапешт) Інститутом ім. Кароя Естерхазі у м. Егер, Сегедським університетом у м. Сегед, Ніредьгазькою вищою школою у м. Ніредьгаза тощо.

Посольством вживаються заходи з розвіювання міфів навколо положень закону України про освіту, в тому числі і в рамках підготовки та проведення двосторонніх контактів на рівні Міністра закордонних справ України та міністрів відповідальних за питання освіти.

До серйозних аспектів українсько-угорського співробітництва у освітній сфері можна зарахувати здійснення реалізації Програми освітнього обміну між Міністерством освіти і науки України та Міністерством людських ресурсів Угорщини на 2016-2018 роки, яка була підписана 24 лютого 2016 р.

120 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

та надала можливість для стипендіального навчання в Угорщині до 100 студентів з України кожного року, а в Україні – до 35 студентів з Угорщини.¹²¹

У 2016 році 22 із 42 рекомендованих студентів з України розпочали навчання в Угорщині, а у 2017 році 42 студенти із 55. Наразі здійснюється опрацювання над проєктом нової міжурядової Угоди про взаємне визнання свідоцтв, дипломів про освіту і документів про посвідчення наукових ступенів, які видавалися в Україні та Угорщині, що має бути заміною Угоди від 1998 р.¹²²

У 2019 рік відбулося проведення серії заходів із нагоди відзначення 100-річчя створення Надзвичайної Дипломатичної Місії УНР в Угорщині. В рамках реалізації проєкту увага угорської аудиторії була зосереджена на проблемі боротьби українського народу за свою незалежність, йшлося також про давню історію українсько-угорських дипломатичних відносин, про приналежність України до європейського культурного простору. В рамках проєкту протягом року проводилися різнопланові заходи (українсько-угорська конференція з демонстрацією фотоекспозиції архівних документів про діяльність НДМ УНР, виставки та концерти українських митців і виконавців, зокрема Національної капели бандуристів України).¹²³

Також в рамках культурних заходів Угорщина обмінюється з Україною театральним мистецтвом, якому сприяють щорічні обміни солістів Будапештського театру оперети та Київського національного академічного театру оперети («Гала концерт оперети «Kyiv-Budapest»» пройшов 25 вересня 2019 року у Будапешті). Ці всі культурні заходи спрямовані на інформування

121 Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.

122 Там само.

123 Українсько-угорське співробітництво в галузі культури та мистецтва. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/273-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>.

угорського культурно-мовного простору про сучасний етап розвитку української держави та необхідності підтримки її у протидії російській агресії.¹²⁴

Як фактор культурної співпраці можна вважати факт угорської меншини на території України, адже діалог культури тісно пов'язаний з політичною сферою. Культурно-політичний діалог значно погіршився після прийняття Закону «Про освіту» Верховною Радою України у вересні 2017 р.. Керівництво Угорщини сприйняло цей процес як привід виникнення проблеми із питань прав угорських меншин в Україні.¹²⁵

Після того переважна більшість зустрічей українських та угорських політиків була присвячена пошуку шляхів вирішення мовної проблеми при організації освітнього процесу в Закарпатській області. Відповідні консультації проходили і на рівні профільних заступників міністрів, але не привели до зрушень у мовному питанні.

Актуальним на сьогоднішній день у відносинах України та Угорщини є питання подвійного громадянства. 19 вересня 2018 р. в мережі «Інтернет» з'явився відеоролик, на якому зафіксовано момент видачі громадянам України у консульстві Угорщини у Береговому угорських паспортів і у ході цього вони вголос присягали на вірність Угорщині. Тодішній Міністр закордонних справ України Павло Клімкін з цього приводу відзначив, що консул Угорщини, який фігурує на відео з видачею українцям угорських паспортів, не залишиться в Україні. 20 вересня міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто після скандалу з видачею у Береговому угорських паспортів закарпатським угорцям

124 У Будапешті пройшов гала концерт оперети Київського національного академічного театру оперети.
URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/news/74975-u-budapeshti-projshov-gala-koncert-opereti-kijivsykogo-nacionalynogo-akademichnogo-teatru-opereti> .

125 Україна – Угорщина: громадське довіряє у пошуках точок дотику. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/58622/>.

заявив про можливість заходів з боку Угорщини про уповільнення інтеграції України в ЄС і НАТО¹²⁶.

Зважаючи на події у Криму та на Донбасі, заклики Угорщини до розширення колективних прав і надання громадянства угорцям Закарпаття зі зрозумілих причин стали дразливими питаннями для Києва. Втім, угорська меншина беззаперечно ідентифікує себе як частину української держави і не демонструє прагнення до політичної автономії. Прагнення підтримувати і захищати етнічних угорців, які проживають за кордоном, та зберегти інтелектуальну і духовну єдність нації є основою зовнішньої політики угорського уряду.¹²⁷

Завдяки діяльності змішаної комісії з вирішення питань національних меншин відкрито низку національних угорських шкіл та бібліотек на Закарпатті, Закарпатський угорський педагогічний інститут у м. Берегово (угорська мова навчання на п'яти факультетах), угорський професійний театр у м. Берегово, виділено приміщення для навчальних потреб українців в Угорщині, запроваджено двомовні назви населених пунктів, у яких проживають спільно українці та угорці, відкрито декілька нових пунктів пропуску¹²⁸.

Хід сучасного стану у двосторонньому співробітництві у культурній сфері відображається у приході до влади України команди В. Зеленського та відповідно зміни політичних акцентів у відносинах із країнами-сусідами. Для

126 Бутирський А., Бутирська І. Українсько-угорські відносини на сучасному етапі // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. 2018, № 4 (20), С. 43.

127 Роль ЄС у врегулюванні війни на сході України. Політико-економічний вимір. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/10/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%9B%D0%98_%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%94._%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%9F%D0%A3%D0%A2%D0%A3_2017.pdf

128 Мудрієвська І. Ключові аспекти розвитку процесу співробітництва України з країнами Вишеградської групи в культурно-гуманітарній сфері. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Mudrievska.pdf>

Угорщини це стало приводом для усвідомлення можливого прогресу у культурному питанні, внаслідок чого Будапешт почав дещо змінювати політичну риторичку та спектр можливих каналів співпраці на двосторонньому рівні. Проте значних зрушень, зважаючи на «мовний» скандал поки немає.

Висновки до розділу 3.

Отже, українсько-угорське співробітництво у культурно-гуманітарній сфері є важливою складовою двосторонніх відносин держав. Угорщина та Україна започатковують вшановування державних та пам'ятних дат, встановлюють пам'ятники культурним та мистецьким діячам тощо. Угорщина не полишає Україну в кризовий період не лише з економічного погляду, а й з гуманітарного, надаючи можливість учасникам бойових дій АТО та їх сім'ям можливість відпочинку на своїй території.

Культурно-гуманітарне співробітництво Угорщини та України бере початок від становлення економічно-політичної співпраці двох країн. Україна і Угорщина є взаємовигідними державами для двосторонньої співпраці не лише у економічній, торговій чи політичній сферах, а й у культурній та просвітницькій.

Угорщина всіляко намагається підтримувати українські пам'ятки культури, встановлюючи на своїх землях пам'ятники і меморіальні дошки та здійснюючи проведення пам'ятних днів та літургій. Україна ж у свою чергу відповідає тими ж діями, називаючи на честь угорських діячів культури та мистецтва вулиці та встановлюючи пам'ятники.

Для підтримання та розвитку культурного співробітництва між державними діячами обох країн відбуваються офіційні зустрічі та переговори, наслідками яких є підписання двосторонніх угод та домовленостей. Нині культурно-гуманітарна співпраця між Україною та Угорщиною є досить активною, особливо у гуманітарній сфері, незважаючи на кризову ситуацію в Україні з 2014 року.

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу українсько-угорських відносин кінця XX ст. – початку XXI ст. і на основі даних, отриманих в результаті дослідження можна сформулювати наступні висновки та узагальнення, що Україна та Угорщина пройшли великий та складний шлях формування та трансформації відносин протягом цього часу.

Початок нової історії співробітництва України та Угорщини пов'язаний із повною перебудовою системи міжнародних відносин, важилем якої став розпад СРСР. Розбудова та розвиток зв'язків та співпраці між обома державами залежала від цілей, які на певних етапах ставили державні потреби Україною та Угорщиною. Відповідно виокремлюється чотири етапи сучасної історії розвитку українсько-угорського співробітництва:

- перший етап – середина 1989 року – 24 березня 1992 року. Це етап надзвичайно великої зацікавленості Угорщини у набутті Україною державного суверенітету.

Історія становлення співробітництва України та Угорщини має початок з кінця 1989 р., коли в Угорщину прибула українська делегація на чолі з міністром культури УРСР Ю. Олененком. Наслідком візиту стало підписання протоколу про співробітництво двох країн у сфері культури, що було здійснено вперше в історії України. Угорщина прагнула підтримувати бажання України стати незалежною, суверенною державою та була готова надавати всіляку допомогу у цій меті.

- другий етап - квітень 1992 року – березень 1999 року. Це був етап динамічного розвитку українсько-угорського співробітництва у всіх сферах. Після вступу Угорщини до НАТО і виникнення нової геополітичної ситуації в регіоні ЦСЄ цей етап закінчився.

- третій етап - березень 1999 року – травень 2004 року. Його початок - це вступ Угорщини до НАТО, а кінець – вступ до Європейського Союзу. Його характерними рисами є насамперед спроба угорців переглянути

стан українсько-угорських відносин з позиції членства країни в Альянсі та майбутнього членства в Союзі.

- четвертий етап українсько-угорського співробітництва – 1 травня 2004 року (початок членства Угорщини в Європейському Союзі) і продовжується до сьогодні. Його характерні риси – це динамічний розвиток двостороннього співробітництва у всіх сферах, а особливо підвищення уваги Угорщини до співробітництва з Україною у галузі європейської та євроатлантичної інтеграції.

У середині 90-х рр. простежувалася тенденція падіння економіки обох країн, проте на сьогодні її подолано. В останні роки співробітництва зріс двосторонній товарообіг, обсяги якого у 2000 р. досягли 400 млн. дол. США. Кожного року в середніх показниках відбувається близько 2000 договірних операцій між підприємствами Угорщини та України, водночас має зріст і питома вага малих та середніх підприємств. Процвітаючою й прибутковою є співробітництво в аграрному секторі.

Динаміка економічних відносин України та Угорщини від стадії початку формування співробітництва між двома державами також набрала темпу зростання. Якщо характеризувати зміни 2010-2019 років, то торговельний баланс зростає, незважаючи на кризовий 2014 рік. Позитивним фактором є те, що у зовнішній торгівлі з Угорщиною зберігається позитивне сальдо. Це свідчить про те, що економічна співпраця у перспективі може сприяти покращенню політичного діалогу.

Також зростає співробітництво в освітній і культурній сферах. Україна та Угорщина започаткували зв'язки у сфері захисту довкілля. Зразком цього є двостороннє співробітництво між двома країнами в останні роки у ліквідації наслідків великих повеней. Водночас, постала потреба у спільних діях у подоланні екологічних проблем регіонального рівня. З іншого боку, кризовими явищами є діалог щодо прав угорської національної меншини в контексті ухвалення у 2017 р. Закону України «Про освіту», а також питання надання угорського громадянства.

Уже на початку ХХІ століття українська та угорська вдала дійшла плідної співпраці. Були задіяні усі сфери: економіка, індустрія, енергетика, машинобудування, металургія, медицина, освіта, наука, культура тощо. Двостороння співпраця приносила свої плоди для капіталу України та Угорщини. Його приріст говорить сам за себе. Угорщина окремо почала турбуватися про райони Закарпаття, оскільки це земля, де мешкає багато угорських національних меншин.

Культурна спадщина двох держав має свої осередки і на угорських землях, і на українських. Було встановлено та відкрито численні пам'ятники історичним та культурним діячам Угорщини та України та взаємно перейнято деякий культурно-інтелектуальний досвід.

Окремо державну співпрацю України та Угорщини можна констатувати з євроінтеграційної сторони. Угорщина була приєднана до Європейського Союзу у 2004 році. До того вона пройшла великий шлях євроінтеграції, який Україна мала змогу перейняти для власного досвіду у майбутній власній спробі приєднання до ЄС. Також Угорщина всяко виступала на різних конференціях та переговорах в сторону захисту України у її спробах до євроінтеграції.

Українсько-угорське співробітництво достатньо збалансоване. Це породжує міцний фундамент у подальшому розширенні враховуючи взаємні інтереси. В ході останніх десяти років є успішною реалізуються домовленостей, які досягнуті в результатах систематичних зустрічей між керівниками держав.

Судячи з позитивного досвіду співробітництва України та Угорщини та досягнуті результати у сфері економіки та політики, можна прийти до висновків, що обидві держави зацікавлені в динамічному і багатогранному співробітництві та мають міцне підґрунтя для подальшої співпраці. Це дає підстави стверджувати, що ця співпраця матиме успішний розвиток і в подальшому майбутньому в інтересах регіонів України та Угорщини та Європи в цілому. Водночас, труднощі у політичному діалозі останніх років вимагають посиленої уваги української влади до розвитку відносин з

Угорщиною у контексті спрямування їх до нормалізації, особливо, враховуючи угорські погрози щодо блокування членства України в НАТО.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення впливу російського чинника на українсько-угорські відносини, дослідження можливостей інвестиційної взаємодії держав, а також подальшого розвитку транскордонного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_636.
3. Договір про добросусідство та співробітництво між Угорською Республікою та Україною. Законодавство України. 1992 р. №2527-12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004.
4. Договірно-правова база між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/382-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju>
5. Республіканське статистичне управління. URL: <http://www.ksh.hu>.
6. Статистична служба Європейського Союзу. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>.
7. Торговельно-промислова палата Республіки Угорщина. URL: <http://www.mkik.hu>.
8. Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки. Законодавство України. 1995 р. № 348_054. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_054.
9. Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища та територіального розвитку. Законодавство України. 1992р. №348_053. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_053.

Література:

10. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: навч. посіб. Ужгород: Ліра, 2007. 384 с.
11. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія. Ужгород: Ліра, 2009. 520 с.
12. Артьомов І. В., Ващук О. М. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посібн.; за ред. Ф. Г. Ващука, В. І. Лугового. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 568 с.
13. Бабинець І.І. Закарпаття в системі міждержавних відносин України і Угорської Республіки (1991– 2004 рр.): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2004.
14. Баран І. Українські землі в контексті міжнародної геополітики напередодні Першої світової війни. *Форум молодих науковців Львівщини: зб. тез конф.: 22 травня 2011 р.*; за заг. ред. О.М. Лозинського, І.В. Карівця, І.М. Назаркевича: у 3 ч. Ч. 1. Львів: Тріада Плюс, 2011. С. 11 – 15.
15. Барановський Ф.В. Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу: монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім.І.Ф.Кураса. Луганськ: Елтон – 2, 2007. 407 с.
16. Бегей І. Українська лівиця Галичини: теорія та практика (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія. Київ: УБС НБУ, 2015. 374 с.
17. Бенце В. Аспекти українсько-угорських відносин 2004-2019 // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (19-20). Ужгород, 2019. С. 151.

18. Бостан Л.М., Бастан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ, 2004. С.484–485.
19. Бутирський А., Бутирська І. Українсько-угорські відносини на сучасному етапі // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. 2018, № 4 (20), С. 43.
20. Вегеш М., Остапець Ю. Основи політології. Ужгород, 2003. 422 с.
21. Веденєєв Д. Культурно-пропагандистська діяльність українських націонал-політичних організацій за кордоном у період Першої світової війни (1914 – 1918 рр.). *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. Вип. 1. Історія. С. 164 – 168.
22. Ветров І.Г. Україна в експансіоністських планах Німеччини під час Першої світової війни. *Перша світова війна і слов'янські народи: матеріали Міжнар. наук. конф., 14 – 15 травня 1998 р.* Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. С. 41 – 48.
23. Віднянський С. Україна в європейському геополітичному просторі: проблеми та перспективи інтеграції. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. Вип. 18. С. 247-254.
24. Гавриленко Н.М., Широкий Г.М. Зовнішньоекономічне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-07/spivrobitnytstvo-ukraina-ugorshchyna.pdf> .
25. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-2002. URL: https://pidru4niki.com/16980303/istoriya/na_porozi_xxi.
26. Гарагонич В.В. Становлення, правове оформлення та еволюція міжрегіонального співробітництва України та країн Центральної та

- Східної Європи (1991–2004 рр.). *П'ять юридичні читання: матеріали Міжнар. наук. конф., 23–24 квіт. 2009 р.* Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 398-401.
- 27.Говард М. Війна в європейській історії; пер. з англ. А.В. Яковини. Київ: Мегатайп, 2000. 166 с.
- 28.Головач А.Й. Зміна політичної системи Угорщини в 1990-1994 роках: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2003.
- 29.Головна тема - економічне співробітництво: Урядовий кур'єр. 1997. 13 листоп.
- 30.Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
- 31.Горбань Ю.А., Шпаченко В.П. Український політичний вибір в контексті Першої світової війни. *Перша світова війна і слов'янські народи: матеріали Міжнар. наук. конф., 14 – 15 травня 1998 р.* Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. С. 48 – 51.
- 32.Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 33.Дерій Ж., Зосименко Т. Поточний стан та перспективи удосконалення економічної співпраці між Україною та Угорщиною. URL:http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32751/2/GEB_2020v65n4_Derii_Z-Ukraine_Hungary_economic_cooperation_18-27.pdf.
- 34.Дипломатичне досьє: Брифінги в МЗС України: Політика і час. 1994. - №10, 83 с.
- 35.Задорожній О. Україна-Угорщина: міст до наступного тисячоліття. Київ: Парламентське вид-во, 2001. 14 с.

- 36.Київ і Будапешт: що відбувається в українсько-угорських відносинах?
URL: <http://icps.com.ua/kyuiv-vs-budapesht-scho-vidbuvatsya-v-ukrayinsko-uhorskykh-vidnosynakh/>.
- 37.Кіш Є. Політична трансформація в Угорщині в контексті загальноєвропейської інтеграції на зламі тисячоліть. *Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний та прикладний аспекти*; за ред. Ф. М. Рудича. Київ: МАУП, 2002. С. 293–308.
- 38.Кіш Є. Три доміанти в політичній палітрі Угорщини. *Стратегічна панорама*. 1999. № 1–2. С. 85–99.
- 39.Кіш Є. Україна – Угорщина: сучасні пріоритетні напрями співробітництва. URL: <http://personal.in.ua/article.php?ida=375>.
- 40.Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.). Київ, 1999. С. 66.
- 41.Конфлікт України та Угорщини: хронологія та шляхи вирішення. URL: https://news.24tv.ua/konflikt-ukrayini-ugorshhini-hronologiya-shlyahi-virishennya_n1475677.
- 42.Корольов Б.І., Михальський І.С. «Союз визволення України» (1914 – 1918 рр.): до історії створення та діяльності. Луганськ: вид-во Луганського ін-ту післядипломної освіти, 1996 р. 44 с.
- 43.Кудряченко А. І. Україна в Європі: пошук спільного майбутнього; за редакцією доктора історичних наук, професора А. І. Кудряченка. Київ: Фенікс, 2009. 544 с.
- 44.Культура Угорщини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F:%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8.

45. Культура Угорщини. Художня культура 11 клас. URL: <https://narodna-osvita.com.ua/280-kultura-ugorschini-hudozhnya-kultura-11-klas.html>.
46. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Настасяк І.Ю., Мікула О.І. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини. Львів, 2002. 88 с.
47. Кураєв О.О. Політика Німеччини й Австро-Угорщини в Першій світовій війні: український напрямок. Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Київ, 2009. 456 с.
48. Левандовський В. Україна в геополітичних концепціях першої третини ХХ століття. Політична думка. 1994. № 2, С. 67 – 75; № 3. С. 59 – 69.
49. Лозинська І.Г., Сухий О.М. «Українське питання» напередодні та на початку Першої світової війни. *Наукові записки Тернопільського нац. ун-ту імені В. Гнатюка. Серія: Історія*; за заг. ред. проф. І.С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. Вип. 1. С. 41 – 47.
50. Мазур О.Я., Баран І.В. Українське питання в політиці провідних держав напередодні великої війни (1914 – 1918 рр.). *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Держава та армія*. Львів, 2014. № 784. С. 70 – 75.
51. Максак Г., Герасимчук С. Історія відносин Україна – Угорщина як динаміка та зміст політичного діалогу. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Istoriya-vidnosyn-Ukrayina-Ugorshhyna-yak-dynamika-ta-zmist-politychnogo-dialogu.pdf>.
52. Митряєва С., Дулеба О. Роль Карпатського єврорегіону в зміцненні безпеки та стабільності в Центральній-Східній Європі: регіональні студії. Вип. №1: 36. наук, праць; укл.: М. Лендвел. Ужгород: Ліра, 2001. 69 с.

- 53.Мудрієвська І. Ключові аспекти розвитку процесу співробітництва України з країнами Вишеградської групи в культурно-гуманітарній сфері. URL:
<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Mudrievska.pdf>.
- 54.Напрями співробітництва України та Угорщини. URL:
<https://smekni.com/a/156725-2/napryami-spvrobtnitstva-ukrani-ta-ugorshchini-2/>.
- 55.Несук М., Репринцев В., Камінський С. Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях ХХ ст. *Політична думка*. 1995. № 2/3. С. 50 – 71.
- 56.Передерко В. Східна Галичина в політиці Російської імперії (1900 - 1914). Івано-Франківськ, 2009р. 300 с.
- 57.Перша світова війна і Україна: історіографія проблеми: історичний архів. *Наукові студії: зб. наук. праць*. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. Вип. 14. С. 158-166.
- 58.Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL:
<https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>.
- 59.Попик С.Д. Українці в Австрії, 1914 – 1918рр. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 236 с.
60. Розвиток культури України від часів Київської Русі до наших днів. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10972/>.
- 61.Роль ЄС у врегулюванні війни на сході України. Політико-економічний вимір. URL:
https://financial.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/10/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%9B%D0%98_%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%94._%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%9F%D0%A3%D0%A2%D0%A3_2017.pdf.

- 62.Снайдер Т. Криваві землі. Європа поміж Гітлером і Сталіним. Київ: Грані-Т, 2011. 415 с.
- 63.Спецоперація на Закарпатті – силовики затримують приватизаторів держкордону. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2345892-specoperacia-na-zakarpatti-siloviki-zatrimuut-privatizatoriv-derzkordonu.html>.
- 64.Стан та перспективи розвитку українсько-угорських стосунків. Аналітична довідка. Поточний архів МЗС України. 15.05.2000 р. 6.5/3 - 1198 - 43. 6 с.
- 65.Ткач Д. І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: монографія. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. Київ: МАУП, 2004.
- 66.Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: Монографія. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. Київ: МАУП, 2004. 504 с.
67. Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>.
- 68.Україна – стратегічний партнер. Голос України. 1994. 01 жовтня.
69. Україна – Угорщина: громадське суспільство допомагає у пошуках точок дотику. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/58622/>.
- 70.Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси. Книга перша. Київ: Наукова думка, 2011. 529 с.
- 71.Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси. Книга друга. Київ: Наукова думка, 2011. 778 с.

72. Українська Друга світова: Матеріали міжнародної наукової конференції до 70-ї річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні; упорядник Яременко В. М. Київ: К.І.С., 2015. 208 с.
73. Українська культура XX – початку XXI століття. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_XX_%E2%80%94_%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83_XXI_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F.
74. Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini.
75. Юрчишин В., Маркевич К. Інвестиційна активність в країнах Вишеградської групи: виклики для України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32620523>.
76. Eröss Á., Kovály K., Tátrai P. Effects of the Ukrainian crisis in Transcarpathia: The Hungarian perspective. CMR Working Papers, 2016. No. 92/150. University of Warsaw, Centre of Migration Research (CMR), Warsaw. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/180979/1/884875776.pdf>
77. Iwański T., Sadecki A. Ukraine–Hungary: the intensifying dispute over the Hungarian minority’s rights. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2018-08-14/ukraine-hungary-intensifying-dispute-over-hungarian-0>
78. Sadecki A. Hungary’s stance on the Ukrainian-Russian conflict. Centre for Eastern Studies (OSW). 2014. <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-05-21/hungarys-stance-ukrainianrussian-conflict>.

79. Zosymenko T., Seremet S. Ukrainian–Hungarian Economic Relations: Current Model and the Way Ahead. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/53_KKI_Policy-Brief_UKR-HUN_20200528.pdf
80. Hungary's Foreign Policy after the Hungarian Presidency of the Council of the European Union. URL: https://brexit.kormany.hu/admin/download/f/1b/30000/foreign_policy_20111219.pdf

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
-21.1	-	-	-	-	43.4	141.4	252.8	310.9	324.3
	126.7	149.7	151.8	134.6					

Прямі інвестиції в Угорщині з України (млн. Євро)¹²⁹

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
360.3	390.3	450.4	405.8	423.0	398.4	3.5	-48.4	109.7	131.3

Прямі інвестиції в Україні з Угорщини (млн. Євро)¹³⁰

129 Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

130 Там само.

Додаток Б

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Експорт	172.0	188.9	270.0	362.3	647.9	802.2	1240.9	1282.6
Імпорт	468.5	525.2	849.8	807.6	690.7	946.1	1235.1	1367.1
Товарообіг	640.5	714.1	1119.8	1169.9	1338.6	1748.3	2467.0	2549.7
Сальдо	296.5	336.3	579.8	445.3	42.8	143.9	-5.8	84.5

	2009	2011	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2019
									(+/-%)
Експорт	668.8	602.9	2957.5	2973.9	2518.3	1855.1	2478.8	2914.1	117.6
Імпорт	595.7	609.1	1556.9	1509.9	909.7	1053.1	1326.4	1646.3	124.1
Товарообіг	1264.5	1212.0	1400.0	1464.0	1608.0	802.0	1152.0	1267.0	110.0
г	5	3	0	0	6		4	8	
Сальдо	73.1	6.0	156.4	45.9	698.9	251.1	174.0	378.5	-

**Товарообіг України з Угорщиною. Дані Держкомстату України
(млн. доларів США)¹³¹**

¹³¹ Там само.